

บทที่ 2

วรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาติดตามการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ดังนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการศึกษา ผู้วิจัยจะเสนอตามลำดับดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผล
- 2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับหลักสูตร
- 2.3 หลักการและจุดหมายของหลักสูตร
- 2.4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผล

2.1.1 ความเป็นมาของการประเมินผล

การประเมินผลได้ถูกนำมาใช้เป็นครั้งแรกราวก่อนศตวรรษที่ 18 ในลักษณะการลองผิดลองถูก โดยไม่มีหลักวิชาที่แน่นอน ต่อมาระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้มีการปรับปรุงการประเมินผลให้สมเหตุสมผลมากขึ้น โดยมีการรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ผลการปฏิบัติที่ผ่านมาและมีการกำหนดเป็นมาตรฐานสำหรับการดำเนินการประเมินผลในระยะนั้น แต่ในราว 2 ทศวรรษที่ผ่านมา นักวิชาการได้มีการตื่นตัวในการประเมินผลมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษที่ 1960 จึงเป็นสาเหตุให้ผลงานด้านวิชาการและการประเมินผลได้ถูกนำมาผสมผสานใช้กันอย่างแพร่หลาย ในการดำเนินงานตัดสินใจที่ดำเนินงานมากขึ้น (อำพล ทิมसार, 2538)

การวัดประเมินผลการเรียนเป็นมาตรการหนึ่งที่จะช่วยให้ได้ข้อมูลมาพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะตามเป้าหมายของหลักสูตร กระทรวงศึกษาธิการได้มอบหมายให้กรมวิชาการปรับปรุงหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 เป็นหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งการปรับปรุงหลักสูตรครั้งนี้ มุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงและความต้องการทางด้านเศรษฐกิจและสังคม มุ่งให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงและมีทักษะ ในกระบวนการต่างๆ ในกิจกรรมที่ปฏิบัติ

ทั้งนี้ ได้มีการปรับปรุงระเบียบว่าด้วยการประเมินผลการเรียนและแนวปฏิบัติต่างๆ ให้สอดคล้องกับหลักสูตรด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ , 2534)

2.1.2. ความหมายของการติดตามประเมินผล

อำพล ทิมसार (2538) ได้ให้ความหมายของการประเมินผล ดังนี้

1) การรายงานผล (Reporting) หมายถึง การรายงานความก้าวหน้าและปัญหาของการปฏิบัติ ซึ่งฝ่ายปฏิบัติจะต้องรายงานให้ผู้บริหารทราบเป็นระยะๆ การรายงานนี้อาจรวมไปถึงการคาดคะเนสถานการณ์ในอนาคตด้วย การรายงานที่ดีควรกระทำเป็นรายงานสั้นๆ เป็นแผนผังหรือกราฟ

2) การตรวจสอบติดตามผล (Inspection) หมายถึง การที่ฝ่ายบริหารได้เข้าไปตรวจสอบการปฏิบัติงาน เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปตามตัวบทกฎหมายหรือมาตรฐานที่วางไว้ การตรวจสอบติดตามผล มักจะเป็นไปในรูปแบบของการตรวจสอบความถูกต้องของการดำเนินงาน

3) การติดตามผลหรือการกำกับงาน (Monitoring) หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขวิธีปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้ผลงานที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

4) การตรวจและติดตามผล (Follow-up) เป็นการติดตามผลโดยฝ่ายบริหาร หรือผู้ที่มีอำนาจเหนือขั้นขึ้นไปอีก การตรวจและติดตามผลอาจมีการคล้ายคลึงกับการประเมินผลอยู่บ้าง แต่มีลักษณะแคบกว่า ความถี่น้อยกว่าและวิเคราะห์น้อยกว่า

5) การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การวิเคราะห์ตรวจสอบความก้าวหน้าและความสัมฤทธิ์ของงาน สำหรับให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถใช้สารสนเทศประกอบการพิจารณาตัดสินใจในการดำเนินงานต่อไป

กรมสามัญศึกษา (2535) ให้ความหมายของการติดตามและประเมินผล ดังนี้

1) การประเมินผล (Evaluation) หมายถึง กระบวนการดำเนินงานเพื่อให้ได้ข้อสรุปผลการดำเนินงานและโครงการ เปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ เป้าหมายหรือเป้าประสงค์ และผลที่คาดว่าจะได้รับจากงานและโครงการนั้น รวมทั้งผลกระทบหรือผลข้างเคียงที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานและโครงการ เพื่อนำไปใช้ประกอบการตัดสินใจสั่งการ

2) การติดตามผล (Monitoring) หมายถึง การติดตามงานและโครงการที่กำลังปฏิบัติอยู่ในด้านความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรคและข้อบกพร่อง เพื่อทราบผลงานจะได้เร่งรัดปรับปรุง และแก้ไขการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ประพันธ์ สุริหาร (2538) ให้ความแนวคิดไว้ว่า

1) การติดตาม กำกับ (Monitoring) เป็นขั้นตอนหนึ่งของการประเมินผล นอกเหนือจากการติดตาม (Follow-up) และการควบคุม (Control) เป็นการบริหารโดยไม่ต้องใช้อำนาจ แต่ผู้บริหารจะต้องรู้ระบบงาน สถานการณ์ของการปฏิบัติงาน เพื่อสามารถปรับปรุงแก้ไขปัญหาและอุปสรรคให้ทันทั่วทั้ง

2) การประเมินผล (Evaluation) Gibson and Hunt (อ้างถึงใน ประพันธ์ , 2538) เป็นการเปรียบเทียบผลที่ต้องการกับความสำเร็จจริงของงานที่กระทำและเป็นการสร้างเกณฑ์การประเมินผลงานรายบุคคล

2.1.3 ความสำคัญและประโยชน์ของการติดตามและประเมินผล

กรมสามัญศึกษา (2535) ได้สรุปไว้ดังนี้

1) เป็นส่วนสำคัญในการควบคุมคุณภาพของงาน เพื่อให้ได้ข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไข พัฒนา หรือให้มีการดำเนินการใหม่จนตรงตามเป้าหมายที่ต้องการ

2) เป็นการศึกษาวิเคราะห์เพื่อการปรับปรุง แก้ไข หรือเสนอแนะวิธีการใหม่ๆ เพื่อใช้ในการปฏิบัติงานและโครงการ

3) การประเมินผลงานโครงการจะทำให้ผู้บริหารได้ทราบ ปัญหาและอุปสรรค ข้อดีข้อเสีย ความเป็นไปได้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจในการดำเนินงานตามโครงการนั้นๆ

อำพล ทิมसार (2538) กล่าวว่าประโยชน์ของการประเมินผล คือ

1) เพื่อประโยชน์ในการวางแผนอย่างต่อเนื่อง

2) เพื่อประโยชน์ในการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดก่อให้เกิดประโยชน์

สูงสุด

3) เพื่อใช้เป็นสารสนเทศของผู้บริหารในการตัดสินใจดำเนินโครงการต่อไป

4) เพื่อให้เกิดความรอบคอบในการปฏิบัติมากขึ้น

5) เพื่อนำผลสำเร็จปัญหาอุปสรรค หรือข้อบกพร่องที่ได้จากการประเมินไปใช้

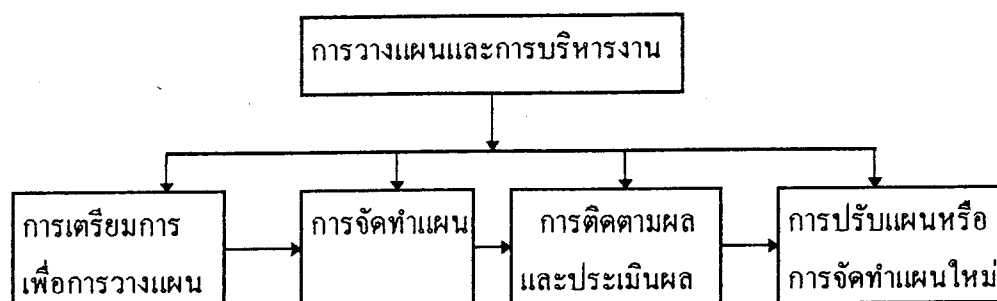
๖) เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากโครงการนั้น เพื่อปรับปรุงงานและวิธีการใหม่ๆช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานพึงพอใจและกระตือรือร้น ในการปฏิบัติงานมากขึ้น

2.1.4 ขอบเขตของการประเมินผล

อำพล ทิมसार (2538) ได้กำหนดขอบเขตของการประเมินผลไว้ 5 ประการคือ

- 1) ขอบเขตที่เกี่ยวกับการกำหนดความต้องการ เนื่องจากเหตุผลที่เชื่อถือได้สำหรับทำโครงการเพื่อแก้ปัญหาและสนองความต้องการ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต (System Assesment Area)
- 2) ขอบเขตความต้องการเพื่อหาข้อมูล เพื่อวิเคราะห์ให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจได้พิจารณาทางเลือกต่างๆ ว่าควรเลือกจัดทำโครงการใด
- 3) ขอบเขตความต้องการเพื่อดำเนินงานตามแผน
- 4) ขอบเขตความต้องการเพื่อการปรับปรุงแผน (Program Improvement Area)
- 5) ขอบเขตความต้องการการประเมินผลเมื่อโครงการเสร็จ เพื่อดูผลงานเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์และปัญหาอุปสรรค

รูปแบบของการวางแผนการติดตามและประเมินผลมี ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 แสดงระบบการวางแผนการติดตามและการประเมินผล

2.1.5. หลักการในการประเมินผล

กรมวิชาการ (2534) ได้กำหนดหลักการการประเมินผลการเรียน ดังนี้

- 1) สถานศึกษามีหน้าที่ประเมินผลการเรียน โดยความเห็นชอบของกลุ่มโรงเรียนในเรื่องของเกณฑ์ และแนวดำเนินการเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียน

- 2) ประเมินผลการเรียนเป็นรายวิชา โดยคิดเป็นหน่วยการเรียนรู้ การคิดจำนวนหน่วยการเรียนรู้ให้ถือปฏิบัติตามหลักสูตรกำหนด
- 3) ประเมินผลการเรียนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละรายวิชา
- 4) ประเมินผลทั้งเพื่อปรับปรุงการเรียนและเพื่อตัดสินผลการเรียน

สิ่งที่กลุ่มโรงเรียนจะต้องทำและดำเนินการดังนี้

- 1) กำหนดอัตราส่วนของคะแนนระหว่างภาคเรียน - ปลายภาคเรียนของแต่ละรายวิชา
- 2) จัดทำจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละรายวิชา
- 3) เลือกและกำหนดจุดประสงค์สำคัญหรือจุดประสงค์ปลายทาง เพื่อวัดผลกลางภาคเรียนและวัดผลปลายภาคเรียน
- 4) จัดทำข้อสอบบังคับกับแกนในกลุ่ม

หน้าที่ของโรงเรียนหรือสถานศึกษา มีดังนี้

- 1) ให้มีเอกสารการประเมินผลการเรียนต่างๆตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดคือ
 - (1) ระเบียบแสดงผลการเรียน
 - (2) แบบรายงานผลการเรียนของผู้จบหลักสูตร
 - (3) สมุดประเมินผลการเรียน
 - (4) สมุดรายงานประจำตัวนักเรียน
 - (5) ใบรับรองผลการเรียน
 - (6) ระเบียบสะสม
- 2) ออกประกาศนียบัตรให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ
- 3) ประเมินผลการเรียน ตามคู่มือการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตร

2.1.6 เทคนิคและวิธีการติดตามและประเมินผล

กรมสามัญศึกษา (2535) กล่าวถึงการติดตามประเมินผลว่าอาจใช้เครื่องมือ ดังนี้

- 1) เครื่องมือ ได้แก่ แบบสังเกต แบบสอบถาม แบบทดสอบ แบบรายงานผลการปฏิบัติงาน บันทึกการประชุม บันทึกการสอน แผนการสอน และแผนปฏิบัติการของโรงเรียน

2) กิจกรรม ได้แก่ การสังเกต การสอบถาม การประชุมปรึกษาหารือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การประชุมสัมมนา การออกเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1.7 บทบาทของผู้บริหารในการนิเทศ ติดตามประเมินผล

ในการดำเนินงานของโรงเรียน เป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องแจ้งนโยบายของ กรมสามัญศึกษาให้คณะครู-อาจารย์ภายในโรงเรียนให้มองเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการ นิเทศ ติดตามประเมินผลการดำเนินงานภายในโรงเรียน แนวในการแจ้งนโยบายแก่ครู ทำให้ หลายลักษณะด้วยกัน อาจจะเป็นการสั่งการตามรายงานหรือการหาสมาชิกร่วม เช่น การแต่งตั้ง คณะกรรมการดำเนินงานประกอบด้วย ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชา หัวหน้างาน บุคลากรใน โรงเรียนที่เหมาะสม เป็นต้น ตามนโยบายของกรมสามัญศึกษาได้กำหนดกรอบแผนงานการนิเทศ งานวิชาการภายในโรงเรียน (กรมสามัญศึกษา, 2535) ดังนี้

1) การศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคล ประกอบด้วย

(1) ปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรและจัดวิชาเลือกให้สอดคล้องกับความต้องการของ ผู้เรียนและท้องถิ่น

(2) ส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงเรียนจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ มีศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม มี วินัยรับผิดชอบ ขยัน ประหยัด พึ่งตนเองได้ สามารถทำงานเป็นกลุ่มเป็นหมู่คณะ

(3) จัดและส่งเสริมให้โรงเรียนมัธยมศึกษามีครู-อาจารย์ เครื่องมือ เครื่องใช้ อาคารสถานที่ บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม

(4) พัฒนาครูและบุคลากรทางการมัธยมศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตร แนวการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการจัดกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ของการจัดการมัธยมศึกษา

(5) กำหนดมาตรการในการเลือกสรรครูและบุคลากรทางการมัธยมศึกษา ให้ได้ ครูที่มีคุณภาพ มีความเสียสละและมีจิตสำนึกในวิชาชีพ

(6) ส่งเสริมการวิจัย พัฒนาการเรียนการสอนและรูปแบบการจัดการมัธยมศึกษา ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

(7) พัฒนาประสิทธิภาพระบบนิเทศ โดยเน้นการนิเทศภายใน การผลิตสื่อการ วัสดุผลและประเมินผลและการให้บริการต่างๆ เช่น การแนะแนว การตรวจสุขภาพและอื่นๆ

(8) ให้มีการตรวจคุณภาพการศึกษาและกำหนดมาตรฐานการจัดการเรียนการสอน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา

(9) สนับสนุนให้โรงเรียนมีสถานที่ อุปกรณ์และบุคลากรอย่างเพียงพอ และจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีสุขนิสัย รู้จักรักษาสุขภาพอนามัย การออกกำลังกาย มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ มีความรื่นเริงแจ่มใสและรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

(10) ส่งเสริม สนับสนุนให้โรงเรียนมีการพัฒนาห้องสมุด หนังสือ เอกสาร สื่ออุปกรณ์ให้เพียงพอที่จะบริการนักเรียนและชุมชน

(11) ส่งเสริม สนับสนุนให้โรงเรียนจัดบริการแนะแนวการศึกษาและอาชีพ ให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง สามารถเลือกวิชาการและวิชาชีพให้สอดคล้องตามความถนัดและความสามารถ รวมทั้งได้รับข้อมูลที่เพียงพอเป็นแนวทางการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ

(12) จัดและส่งเสริมให้โรงเรียนจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรม ทั้งในและนอกโรงเรียน เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกในการบริการสังคม การมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทั้งรูปแบบการปกครองและการดำรงชีวิตในโรงเรียน

2) การศึกษาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังนี้

(1) ปรับเนื้อหาสาระกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผสมผสานกลมกลืน ระหว่างวิชาการสมัยใหม่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้มีการถ่ายทอดความรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน รวมทั้งการใช้วิทยาการที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน

(2) ประสานและร่วมมือกับสถาบันผลิตครู เพื่อฝึกอบรมและผลิตครูที่มีความรู้ความสามารถและทักษะอย่างเพียงพอที่จะสอนคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์

(3) จัดให้มีห้องปฏิบัติการ รวมทั้งจัดหาและส่งเสริมให้มีการพัฒนาการผลิตและบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อมที่จะนำไปใช้และเพียงพอแก่ความต้องการของโรงเรียน

(4) จัดการเรียนการสอนและกิจกรรมให้ผู้เรียนมีความสามารถพิเศษทางด้านคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์ได้เต็มศักยภาพของตนเอง

(5) ส่งเสริม สนับสนุน ให้ผู้เรียนรู้จักเลือกและนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีสมัยใหม่และเทคโนโลยีพื้นบ้านไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม โดยไม่มีผลเสียต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการถ่ายทอดและเผยแพร่ความรู้เหล่านั้นสู่ชุมชนด้วย

(6) ส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถประดิษฐ์สร้างสรรค์งานด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถของตน

3) การศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

(1) ให้มีการสำรวจจำนวนนักเรียนที่จบประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ได้แก่ ที่ดิน อาคารสถานที่ ทั้งของรัฐและเอกชนที่สามารถเปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือโอนการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาหรือใช้ทรัพยากรร่วมกัน

(2) ขยายโรงเรียนตามรูปแบบโครงการขยายโอกาสให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ในทุกพื้นที่ โดยคำนึงถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้ปกครอง

(3) สนับสนุนให้รัฐ เอกชน และชุมชน จัดทุนการศึกษา สื่อการเรียน การบริการ การจัดที่พักการจักยานพาหนะ เพื่อให้เด็กที่อยู่ในชนบทห่างไกลได้เข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษา มากขึ้น

(4) จัดและพัฒนาแบบแผนการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนกลุ่มที่มีความสามารถพิเศษด้านต่างๆ ได้พัฒนาเต็มศักยภาพของตน

(5) ปรับปรุงวิธีการรับนักเรียนเข้าเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ให้นักเรียนทุกคน ได้รับความเป็นธรรมและมีโอกาสเท่าเทียมกัน

(6) ให้โรงเรียนมัธยมศึกษาประสานและร่วมมือกับโรงเรียนประถมศึกษา ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขององค์กรประสานสัมพันธ์ ให้ผู้ปกครองและนักเรียนเห็นความสำคัญ มีเจตคติที่ดีและเห็นประโยชน์ของการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษา

4) เครือข่ายการเรียนรู้ (การศึกษาตลอดชีวิต) ดังนี้

(1) ให้โรงเรียนประสานกับสถานศึกษาอื่นๆ ทั้งในและนอกโรงเรียนและแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นเช่น วัด องค์กรท้องถิ่นและชุมชน จัดบริการทางการศึกษาและวิชาการแก่ชุมชน

(2) จัดให้มีระบบการเทียบหน่วยการเรียนรู้ และ ประสพการณ์อย่างมีเกณฑ์ให้สามารถถ่ายโอนได้ระหว่างการเรียนทั้งในสถานศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา และต่างสังกัดตลอดจนการศึกษานอกโรงเรียน

(3) ให้โรงเรียนจัดและร่วมกิจกรรมกับชุมชนและหน่วยงานอื่น โดยเฉพาะ กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น

(4) ให้โรงเรียนจัดการสอนและกิจกรรม ให้นักเรียนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ และมีจิตสำนึกในการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข ให้รู้จักสิทธิหน้าที่และความคิดเห็นของผู้อื่น ร่วมรับผิดชอบงานของส่วนรวม การแบ่งงานกันทำและทำงานเป็นกลุ่ม

5) การศึกษาเพื่ออาชีพ ดังนี้

(1) ปรับปรุง ส่งเสริมกระบวนการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมด้านอาชีพ ทั้งในและนอกหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น ให้ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน รักที่จะเป็นผู้ประกอบการ เข้าใจกระบวนการประกอบการ เห็นช่องทางในการทำมาหากินและมีรายได้ระหว่างเรียน โดยผ่านกิจกรรมสหกรณ์ การรวมกลุ่มทำงาน หรือการจัดบริษัทจำลองและอื่นๆ

(2) ให้มีการจัดตั้งกองทุนและระดมเงินทุน ทั้งในด้านเงิน วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้อาคารสถานที่ ที่ดินที่จำเป็นทั้งของรัฐและเอกชนและผู้เรียนเองเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพอิสระ

(3) ให้โรงเรียนประสานและร่วมมือกับสถานประกอบการสถานศึกษา ทั้งของรัฐและเอกชน จัดส่งผู้เรียนไปฝึกงานหรือประกอบอาชีพ รวมทั้งสนับสนุนให้โรงเรียนร่วมมือกัน จัดตั้งศูนย์จำหน่าย แสดงผลผลิตและใช้เป็นสถานที่ฝึกงานของผู้เรียน

(4) ส่งเสริมให้โรงเรียนทำหน้าที่แนะแนวการศึกษาอาชีพแก่ผู้เรียน และผู้สำเร็จการศึกษาตลอดจนเป็นศูนย์ประสานการจัดหางานหรือบริการข่าวสารข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับความต้องการแรงงานและแนวทางการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่น

6) ครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหารควรจัดให้มีการนิเทศ ติดตามประเมินผล ดังนี้

(1) พัฒนครูอาจารย์ให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรการสอน เทคนิคการสอน การสอนเชิงวิเคราะห์ การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา การจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ให้นักเรียนได้รับผลสัมฤทธิ์ตามหลักสูตร

(2) พัฒนาผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นผู้นำทางวิชาการ มีความรู้ความเข้าใจในการบริหาร การวิจัย และการใช้หลักสูตรอย่างแท้จริง รวมทั้งความสามารถในการส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

(3) กำหนดมาตรการร่วมมือกับสถาบันผลิตครู เพื่อให้ครูที่มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมเข้ามาเป็นครู รวมทั้งผลิตครูในสาขาวิชาที่ขาดแคลน

(4) จัดให้มีการพัฒนาเทคนิคและอบรมครูประจำการและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อส่งเสริมให้มีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมและจิตสำนึกในวิชาชีพ รวมทั้งมีเจตคติที่ดีต่องานในหน้าที่

(5) จัดและส่งเสริมให้มีสวัสดิการและบริการ การจัดเงินทุนหมุนเวียนสร้างบ้าน การจัดสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การจัดรถบริการรับ-ส่งข้าราชการและอื่นๆ เพื่อสร้างบรรยากาศในการทำงาน ขวัญและกำลังใจ และความมั่นคงในวิชาชีพ

7) การบริหารและระดมสรรพกำลัง ดังนี้

(1) ปรับปรุง กฎ ระเบียบ การบริหารและการจัดการมัธยมศึกษา เพื่อความคล่องตัวในการบริหารงาน

(2) สนับสนุนให้มีการค้นคว้าวิจัย และจัดองค์การทำหน้าที่ส่งเสริมคุณภาพการมัธยมศึกษาทั้งในด้านการบริหาร การเรียนการสอน การแนะแนว การใช้สื่อและเทคโนโลยีการศึกษา

(3) พัฒนาระบบการบริหารและการจัดสรรทรัพยากร ให้มีการจัดการมัธยมศึกษาเกิดความเสมอภาคและสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

(4) พัฒนาประสิทธิภาพการวางแผน การประสานงานการนิเทศ การตรวจสอบภายใน การตรวจติดตามและการประเมินผล

(5) จัดและส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรระหว่างรัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อระดมสรรพกำลังมาใช้ในการจัดการมัธยมศึกษาและการประกอบอาชีพของผู้เรียนอย่างกว้างขวาง

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535) ให้แนวคิดว่าผู้บริหารมีภาระหน้าที่การบริหารวิชาการดังนี้

1) การวางแผนเกี่ยวกับวิชาการ เป็นการวางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการล่วงหน้าเกี่ยวกับการเรียนการสอนมีรายละเอียดของงานดังนี้

(1) แผนปฏิบัติงานด้านวิชาการ ได้แก่ การประชุมเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดทำปฏิทินการศึกษา ความรับผิดชอบงานตามภาระหน้าที่ การจัดขั้นตอนและเวลาในการทำงาน

(2) โครงการสอน เป็นการจัดรายละเอียดเกี่ยวกับวิชาที่ต้องสอนตามหลักสูตร

(3) บันทึกการสอนเป็นการแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับวิชาที่ต้องสอน ตามหลักสูตร

2) การจัดดำเนินการเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นไปด้วยดีและสามารถปฏิบัติได้จึงต้องมีการจัดการเรียนการสอนดังนี้

(1) การจัดตารางสอนเป็นการกำหนดวิชา เวลา ผู้สอน สถานที่ ตลอดจนผู้เรียนในแต่ละรายวิชา

(2) การจัดชั้นเรียน เป็นงานที่ฝ่ายวิชาการต้องประสานกับฝ่ายอาคารสถานที่ รวมทั้ง การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในแต่ละห้องเรียน

(3) การจัดครูเข้าสอน ต้องพิจารณาถึงความพร้อมของสถานศึกษา ความพร้อมของบุคลากร รวมถึงการเชิญวิทยากรภายนอกมาช่วยสอน

(4) การจัดแบบเรียน โดยปกติสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการจะใช้แบบเรียนที่กระทรวงกำหนด นอกจากนั้นครูอาจใช้หนังสือประกอบหรือเอกสารที่ครูจัดเตรียมเอง

(5) การปรับปรุงการเรียนการสอน เป็นการพัฒนาครูผู้สอน ให้ก้าวหน้าทันวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการความก้าวหน้าทางสังคม ธุรกิจ อุตสาหกรรม เป็นต้น

(6) การฝึกงาน จุดมุ่งหมายของการฝึกงาน คือ ให้นักเรียนนักศึกษาได้รู้จักการนำทฤษฎีมาประยุกต์ใช้กับชีวิตจริง

3) การบริหารการเรียนการสอน เป็นการ จัดสิ่งอำนวยความสะดวกและการส่งเสริมการจัดหลักสูตรและโปรแกรมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ ได้แก่

(1) การจัดสื่อการเรียนการสอน เป็นสิ่งที่เอื้อต่อการศึกษานักเรียนนักศึกษา เน้น เครื่องมือและกิจกรรมให้ครูได้เลือกใช้ในการสอน

(2) การจัดห้องสมุด เป็นที่รวมหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์และวัสดุอุปกรณ์ แหล่งวิทยาการ ให้นักเรียน นักศึกษาได้ศึกษาค้นคว้า

(3) การนิเทศการสอน เป็นการช่วยเหลือแนะแนวครู ให้เกิดการปรับปรุงแก้ไข ปัญหาการเรียนการสอน

(4) การวัดและประเมินผล เป็นกระบวนการที่ใช้เป็นเครื่องมือ ในด้านการตรวจสอบและวิเคราะห์ผลการเรียน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2527) กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีหน้าที่โดยตรงในการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงมีบทบาทสำคัญในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1) แสดงความคิดเห็นในที่ประชุม เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ระหว่างสมาชิกเข้าร่วมประชุม

2) จัดวางโครงสร้างหลักสูตรสำหรับใช้ในโรงเรียนและพร้อมที่อธิบายข้อสงสัย ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกในกลุ่มได้

- 3) มีความคิดริเริ่มและพร้อมที่จะเสนอความคิดเห็นนั้น ให้ที่ประชุมได้พิจารณา เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ผู้อื่นยอมรับความคิดที่ดีถูกต้องสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 4) สนับสนุนและพร้อมที่จะให้คำอธิบายให้สมาชิกในที่ประชุม เข้าใจจุดหมายของหลักสูตร แนวทางการดำเนินงาน รวมทั้งสนับสนุนผู้ร่วมงานให้มีขวัญกำลังใจในการทำงาน
- 5) ร่วมประสานงานในระหว่างการค้าเนินงานในทุกๆด้าน เพื่อให้การค้าเนินงานตรงตามจุดหมายที่วางไว้ และพร้อมที่จะแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นระหว่างการค้าเนินงานและการใช้หลักสูตรนั้น
- 6) ให้ความช่วยเหลือและจัดเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ซึ่งพร้อมที่จะนำมาใช้ได้ทันทีที่ต้องการ รวมทั้งการเตรียมแหล่งความรู้ต่างๆที่จำเป็นจะต้องมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร

2.1.8 บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของครู อาจารย์ผู้สอน

กนก จันทร์ขจร (อ้างถึงใน กรมสามัญศึกษา, 2535) ได้กล่าวถึง หน้าที่ความรับผิดชอบของครูอาจารย์ผู้สอนในการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนดังนี้

- 1) ครูอาจารย์ผู้สอนทุกคน ต้องมีคาบการสอนและชั่วโมงปฏิบัติงานครบตามเกณฑ์คือเมื่อรวมการปฏิบัติงานพิเศษต่างแล้ว ต้องไม่น้อยกว่า 35 คาบต่อสัปดาห์
- 2) ครูอาจารย์ทุกคน ต้องมีจรรยาบรรณทางอันดีงามและอยู่ใน “ระเบียบวินัยตามจรรยาบรรณและวินัยตามระเบียบประเพณีครู” 10 ข้อ ดังนี้
 - (1) เลื่อมใสการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขด้วยความบริสุทธิ์ใจ
 - (2) ยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือ ไม่ลบหลู่ศาสนาอื่น
 - (3) ตั้งใจสั่งสอนศิษย์และปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เกิดผลดีด้วยความเอาใจใส่ อุทิศเวลาของตนให้แก่ศิษย์ จะละทิ้งหรือทอดทิ้งหน้าที่มิได้
 - (4) รักษาชื่อเสียงของตนมิให้ขึ้นชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่ว ห้ามประพฤติการใดๆอันอาจทำให้เสื่อมเสียเกียรติและชื่อเสียงของครู
 - (5) ถือปฏิบัติตามระเบียบและแบบธรรมเนียมอันดีงามของสถานศึกษา และปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งในหน้าที่โดยชอบด้วยกฎหมายและระเบียบแบบแผนของสถานศึกษา
 - (6) ถ่ายทอดวิชาความรู้โดยไม่ปิดบังอำพราง ไม่นำหรือยอมให้นำผลงานทางวิชาการของตนไปใช้ในทางทุจริตหรือเป็นภัยต่อมนุษยชาติ

(7) ให้เกียรติแก่ผู้อื่นทางวิชาการโดยไม่นำผลงานใครมาแอบอ้างเป็นผลงานของตน และไม่เบียดบังใช้แรงงานหรือนำผลงานของผู้อื่นไปใช้เพื่อประโยชน์ของตน

(8) ประพฤติตนอยู่ในความซื่อสัตย์ สุจริต และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรม ไม่แสวงหาผลประโยชน์สำหรับตนเอง หรือผู้อื่นโดยมิชอบ

(9) รักษาความสามัคคีระหว่างครูและช่วยเหลือกันในหน้าที่การงาน

3) ครู อาจารย์ผู้สอนทุกคน มีหน้าที่และความรับผิดชอบงานการสอน งานกิจกรรมนักเรียน งานสอนกิจกรรมลูกเสือ การจัดกิจกรรมเสริมของหมวดวิชา หรืองานพิเศษของหมวดวิชาที่ได้รับมอบหมาย ต้องรับผิดชอบคาบการสอนตามชั่วโมงสอน ตามตารางและชั่วโมงปฏิบัติงานที่ได้รับมอบให้เข้าสอนและออกจากห้องสอนตรงตามเวลา รวมทั้ง เข้าสอนแทนหรือเข้าสอนเสริมตามที่หมวดวิชามอบหมาย

4) ครู อาจารย์ผู้สอนทุกคน ต้องจัดทำแผนการสอนรายวิชา สอนตามแผนการสอนรายวิชาและมีการปรับปรุงแก้ไขการสอนรายวิชาอยู่เสมอ การจัดแผนการสอนรายวิชาจะต้องมีการบันทึก

- (1) จุดประสงค์การเรียนรู้
- (2) สรุปสาระสำคัญเนื้อหาวิชา
- (3) การนำเข้าสู่บทเรียนและกิจกรรมการเรียนรู้การสอน
- (4) สื่อการเรียนการสอน
- (5) การวัดและประเมินผล

5) ครู อาจารย์ผู้สอนทุกคน มีหน้าที่จัดหา สร้างและบำรุงรักษาสื่อการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนเกิดประโยชน์สูงสุด

6) ครู อาจารย์ผู้สอนทุกคน ต้องทำความเข้าใจกับนักเรียนให้ชัดเจนในเรื่อง

- (1) การเรียนการสอน
- (2) การเข้าชั้นเรียน
- (3) การประเมินผลการเรียน

7) ครู อาจารย์ผู้สอน มีหน้าที่อบรมและประเมินคุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมตามระเบียบของการประเมินผล เพื่อมุ่งสร้างเสริมคุณธรรม ความดีความงามสนองจุดหมายของหลักสูตร ซึ่งโรงเรียนควรมีข้อกำหนดคุณลักษณะของนักเรียนในด้าน

- (1) ความมีระเบียบวินัย มีวินัยในชั้นเรียน
- (2) ความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา รู้หน้าที่ มีความพร้อมในการเรียน รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย

- (3) ความเสียสละเพื่อส่วนรวม
- (4) ความขยันหมั่นเพียร ความอุทิศเวลาทุ่มเท ติดตามงานที่ได้รับมอบหมาย
- (5) ความมีน้ำใจ ซื่อสัตย์ กตัญญู ต่อโรงเรียน ครูอาจารย์ผู้มีพระคุณ มีมารยาทดี เชื่อฟังคำสั่ง ครูและรักษาทรัพย์สินของโรงเรียน

8) ครู อาจารย์ผู้สอนต้องรับผิดชอบ วิธีการประเมินผลการเรียนให้ครบถ้วนตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียนฉบับปัจจุบัน ซึ่งกรมวิชาการ (2534) ได้กำหนดแนวปฏิบัติในการประเมินผลการเรียนเพื่อปรับปรุงการเรียนของครูผู้สอนดังนี้

- (1) แจ้งให้ผู้เรียนทราบจุดประสงค์การเรียน
- (2) จุดประสงค์การเรียนจะต้องครอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธรพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัยและเน้นกระบวนการ

(3) ประเมินก่อนผลการเรียน เพื่อศึกษาความรู้พื้นฐาน

(4) วัดและประเมินผลระหว่างภาคเรียน เพื่อศึกษาผลการเรียน เพื่อจัดการสอนซ่อมเสริมและเพื่อนำคะแนนจากการวัดผลไปรวมกับคะแนนผลสอบปลายภาคเรียน

9) ครู อาจารย์ผู้สอนมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการติดตามแก้ไขให้นักเรียนผู้สอบตกได้ “ 0 ” ตาม ร , มส. ที่ตนสอน ต้องแก้ไขปัญหาให้ถูกต้องครบถ้วน

10) ครู อาจารย์ มีหน้าที่ความรับผิดชอบงานปกครองดูแลนักเรียน ช่วยงานปกครองนักเรียนเท่าที่จำเป็น

11) ครู อาจารย์ผู้สอนทุกคน ต้องจัดทำสมุดประเมินผลรายวิชาให้เรียบร้อยครบถ้วนเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ พร้อมทั้งจะรับการตรวจทุกเมื่อ

12) ครู อาจารย์ผู้สอนทุกคน ต้องรับผิดชอบการสอนแทน การสอนซ่อมเสริม และการสอนนักเรียนลงทะเบียนซ้ำ

13) ครู อาจารย์ผู้สอนต้องรับผิดชอบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ตนสอนและรับผิดชอบงานประจำชั้นตามที่ได้รับแต่งตั้ง

14) ครู อาจารย์ผู้สอนต้องรับผิดชอบการสร้างบรรยากาศทางวิชาการ ห้องเรียน ห้องพิเศษที่ตนสอน และดำเนินการสร้างบรรยากาศด้านการเรียนการสอนที่ดี ให้นักเรียนรักและมีความพึงพอใจที่จะเรียนรู้

15) ครู อาจารย์ผู้สอนต้องวิเคราะห์ข้อสอบและทำคลังข้อสอบรายวิชาของตน

16) ครู อาจารย์ผู้สอนมีหน้าที่รับผิดชอบการจัดทำสื่อ บทเรียนสำเร็จรูปและการสร้างแบบฝึกหัด เพื่อใช้ในการเรียนการสอนของตน

17) ครู อาจารย์ผู้สอนทุกคน ช่วยประเมินงานและโครงการของหมวดวิชา ประเมินผลการปฏิบัติงานส่วนตัว และรายงานปัญหาอุปสรรค ข้อขัดข้อง ข้อเสนอแนะในการทำงานให้โรงเรียน

18) ครู อาจารย์มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการต้อนรับผู้มาติดต่อกับโรงเรียน ให้การต้อนรับผู้ปกครองและผู้มาเยี่ยมเยือนโรงเรียน

19) ครู อาจารย์ผู้สอนทุกคน มีหน้าที่ร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดและเข้าร่วมแถวเจริญธงสวนมนต์ไหว้พระ ในทุกวันทำการ

20) ครู อาจารย์ผู้สอนทุกคน มีหน้าที่ความรับผิดชอบติดตามนักเรียนผู้ขาดเรียนและติดตามผู้ขาดการทดสอบมีปัญหาในการวัดและประเมินผลการเรียน

21) ครูอาจารย์ผู้สอนมีหน้าที่พัฒนาตนเองและหาวิธีการใหม่ๆ กลวิธีใหม่ๆ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ มาใช้พัฒนาการเรียนการสอน

22) ครูอาจารย์ผู้สอนต้องประพฤติและปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์และเพื่อนร่วมงาน

2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับหลักสูตร

2.2.1 ความหมายของ หลักสูตร (Curriculum)

สุมิตร กุณานุกร (2518) ได้วิเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการและได้สรุปเป็นประเด็นสำคัญไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง

1) เอกสาร ที่กำหนดโครงการการศึกษาของผู้เรียน โดยบรรจุความมุ่งหมายของการให้การศึกษาตลอดจนเนื้อหาสาระของความรู้ประสบการณ์และกิจกรรมให้กับผู้เรียน

2) โครงการ ที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ให้ผู้เรียนเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถด้านต่างๆของผู้เรียน

3) วิชาความรู้สาขาหนึ่ง ที่ว่าหลักการ และแนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตร
กรมวิชาการ (2524) ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง ข้อกำหนดว่าด้วยจุดหมายและแนวทาง วิธีการและเนื้อหาสาระในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ ทักษะ และพฤติกรรมตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของการศึกษา

กรมสามัญศึกษา (2530) กล่าวว่า หลักสูตร คือ ข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน อันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยอธิบายว่า แผนการศึกษาแห่งชาติ คือ การกำหนดความมุ่งหมายแนวนโยบายและวิธีการในการจัดการศึกษาของประเทศ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรที่มีอยู่

วรรณิ เสียงแจ้ว (อ้างถึงใน กิตติมา ปรีดีคิลก, 2532) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้

1) หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ต่างๆที่โรงเรียนและครูผู้สอนจัดขึ้น เพื่อให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงตามลักษณะที่ตั้งจุดมุ่งหมายไว้ คล้ายกับแนวคิดของ Hilda Tara (1962)

2) หลักสูตร หมายถึง โครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้กับนักเรียน ไม่ว่าจะเป็นภายในหรือภายนอกโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

3) หลักสูตร หมายถึง กิจกรรมและประสบการณ์ที่ทางโรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียนแต่ละระดับ แต่ละชั้น ตามระยะเวลาที่กำหนด โดยประกอบด้วยเนื้อหา กิจกรรมและประสบการณ์อันเนื่องมาจากเนื้อหา

รวัชชัย ชัยจิรฉายากุล (2529) กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึง กิจกรรมหรือประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน

ความพยายามที่จะหาความหมายของหลักสูตร มักจะมีข้อขัดแย้งระหว่างความคิดเสมอซึ่งบางครั้งแนวคิดของบทนิยามก็แตกต่างกันออกไป ดังที่

ภิญโญ สาร (2523) ได้แสดงทัศนะว่า หลักสูตร หมายถึง โครงการศึกษาที่กำหนดให้นักเรียนเรียนรู้และพัฒนาตนเองตามแผนการศึกษาหรือโครงการศึกษาที่โรงเรียนปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุผลทางการศึกษา

Carter V. Good (1945) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า

1) หลักสูตร คือ เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นแบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา เพื่อให้จบชั้นหรือรับประกาศนียบัตรในหมวดวิชาหรือสาขาวิชาหนึ่ง

2) หลักสูตร คือ โปรแกรมการศึกษาที่ทางโรงเรียนกำหนดขึ้นให้ผู้เรียนได้เรียนเพื่อรับประกาศนียบัตรต่างๆ เพื่อให้สามารถเรียนต่อในสายอาชีพ

3) หลักสูตร คือ กลุ่มวิชาหรือประสบการณ์ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียน ภายใต้การแนะนำของโรงเรียน ทั้งนี้ จะเห็นว่า Good มองหลักสูตรในลักษณะเนื้อหาวิชาหรือโปรแกรมในการรับประกาศนียบัตรเมื่อสำเร็จการศึกษาเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นแนวคิดเดียวกันกับ

Ronald D. Doll (1964) ที่กล่าวว่า หลักสูตร เป็นการจัดเนื้อหาวิชาสำหรับการเรียนการสอนที่เป็นประสบการณ์ทุกชนิด อันจะช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ โดยการจัดดำเนินงานของโรงเรียน

Smith, Stanley and Shores (อ้างถึงใน แก้วตา คณะวรรณ, 2533) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ หมายถึง ลำดับของประสบการณ์ที่มีค่า ซึ่งจัดขึ้นภายในโรงเรียน เพื่อฝึกอบรมนักเรียนทางด้านความคิดและความประพฤติ

Saylor and Alexander (อ้างถึงใน แก้วตา คณะวรรณ, 2533) ได้ระบุว่า วัตถุประสงค์ คือ ความพยายามทั้งหมดของโรงเรียนเพื่อให้เกิดผลที่ต้องการ ทั้ง ภายในและภายนอกโรงเรียน

Hass (1977) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ คือ มวลประสบการณ์ทั้งหมดที่บุคคลได้รับจากการจัดการเรียนการสอน อันมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ ให้บรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์และจุดประสงค์เฉพาะต่างๆที่กำหนดไว้ในขอบเขต เนื้อหา ด้านทฤษฎีและการวิจัย อันมีรากฐานมาจากการปฏิบัติทั้งในอดีตและปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่า แนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรมีความแตกต่างกันตามทัศนะ และความเชื่อของแต่ละบุคคล ซึ่งสรุปได้ว่า หลักสูตร คือ หัวใจในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ที่ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องต้องยึดเป็นหลัก ใช้เป็นแนวทางในการประมวลกิจกรรมและจัดประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

2.2.2. ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาทุกระดับ เพราะหลักสูตรเป็นตัวกำหนดแผนและกรอบแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ วิจิตร ศรีสอ้าน (2526) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของหลักสูตรว่า “คุณภาพของการจัดการศึกษาจะดีหรือไม่เพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น หลักสูตร แบบเรียน อุปกรณ์การเรียนการสอน และครู ปัจจัยที่ถือว่า หลักสูตรเป็นแนวทางปฏิบัติที่แสดงแง่มุมในการศึกษา ตลอดจนการวัดและการประเมินผล เพื่อให้การศึกษาดำเนินไปอย่างมีระบบเป็นขั้นเป็นตอน และประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา ”

หลักสูตรมีความสำคัญมากในการศึกษาของประเทศไทย เพราะหลักสูตรเป็นเป้าหมายเป็นกรอบของแนวทางการจัดการศึกษา ในการที่จะถ่ายทอดความรู้ ถ่ายทอดวัฒนธรรม การเสริมสร้างทักษะ การปลูกฝังเจตคติ ค่านิยมและการเสริมสร้างพัฒนาการทางด้านต่าง ๆ แก่ผู้เรียน ดังที่นักวิชาการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ดังนี้

สันต์ ธรรมบำรุง (2527) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ 9 ประการคือ

1) หลักสูตร เป็นแผนปฏิบัติงานของครู เพราะ หลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินไว้เป็นแนวทาง

- 2) หลักสูตร เป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน อันเป็นที่รวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่จุดหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ
- 3) หลักสูตร เป็นเอกสารทางราชการ เป็นบัญญัติของรัฐบาล เพื่อให้บุคคล ทำการสอนเกี่ยวกับการศึกษาปฏิบัติตาม
- 4) หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาเพื่อควบคุมการเรียนการสอน ใน สถานศึกษาระดับต่างๆ
- 5) หลักสูตร เป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารที่จะอำนวยความสะดวกและ ติดตามผล ให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาล
- 6) หลักสูตร จะกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการ ของเด็กตามจุดหมายของการศึกษา
- 7) หลักสูตร จะกำหนดรูปร่างของสังคมในอนาคตได้ว่าจะเป็นรูปแบบใด
- 8) หลักสูตร จะกำหนดแนวทางให้ผู้เรียนมีความรู้ทักษะ ความสามารถ และ ความประพฤติที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม อันจะเป็นการพัฒนากำลังคนซึ่งจะไปสู่การพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมที่ได้ผล
- 9) หลักสูตรเป็นตัวบ่งชี้ความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือใน การพัฒนาคน

ธีรยุทธ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา (2527) กล่าวว่า

- 1) หลักสูตรเป็นเสมือนเป้าหมายให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ
- 2) หลักสูตรเป็นโครงการแนะแนวทางในการจัดการศึกษา เพราะว่า หลักสูตร จะบอกให้ทราบว่า จะให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายอย่างไร ใช้อะไรเป็นเครื่องมือที่แสดงว่าบรรลุ จุดหมายที่วางไว้
- 3) ในระดับโรงเรียนหลักสูตร จะให้แนวทางการปฏิบัติแก่ครู เพราะ หลักสูตร จะบอกให้ครูรู้ว่า จะสอนให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมอะไร จะจัดประสบการณ์อย่างไร และจะประเมิน ผลอย่างไร
- 4) หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการศึกษา คือ สถาบันการศึกษาจะต้องจัด การเรียนการสอนให้ถึงมาตรฐานที่หลักสูตรกำหนดไว้

กาญจนา कुमारักษ์ (2527) สรุปไว้ว่า

- 1) หลักสูตรเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ปรัชญา จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา บรรลุผล
- 2) หลักสูตร เป็นข้อกำหนดและแนวปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จ
- 3) หลักสูตร ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงได้

จากความสำคัญของหลักสูตรดังกล่าว จึงถือว่า หลักสูตรเป็นรากฐานที่สำคัญของ กระบวนการจัดการศึกษาและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน ซึ่งจะมีผลคุณภาพ ของผู้เรียน ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการพัฒนาคนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ

2.2.3 องค์ประกอบของหลักสูตร

อุทัย บุญประเสริฐ (2538) กล่าวว่า ในตัวหลักสูตรแต่ละหลักสูตร จะประกอบ ด้วยองค์ประกอบที่สำคัญๆ ซึ่งจากหลักสูตรที่ใช้ในระบบโรงเรียนโดยทั่วไปในปัจจุบัน ปรากฏ ว่า มีองค์ประกอบที่ตรงกันทั้ง ในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ของ กระทรวงศึกษาธิการ ปรากฏว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ คือ

- 1) หลักการ
- 2) จุดหมาย
- 3) โครงสร้าง
- 4) แนวดำเนินการ
- 5) หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตร

ส่วนในรายละเอียดของรายวิชาของหลักสูตรจะแตกต่างกัน ทั้งนี้ ผู้บริหารหรือ ผู้ใช้หลักสูตรจะต้องทำความเข้าใจให้ถูกต้อง เพื่อให้การใช้หลักสูตรหรือการบริหารหลักสูตรนั้น ได้ถูกต้อง สอดคล้องกับหลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้น

แก้วดา คณะวรรณ (2533) กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรว่า เป็นที่ยอมรับ กันโดยทั่วไปว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบ 4 ส่วนคือ

- 1) วัตถุประสงค์
- 2) สารความรู้และประสบการณ์
- 3) กิจกรรมการเรียนการสอนและสื่อ
- 4) วิธีการวัดและประเมินผลการเรียน

พนัส หันนาคินทร์ (2524) กล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตรว่า จะต้องประกอบด้วยส่วนประกอบ ดังนี้

1) ความมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นการกำหนดหรือชี้แจงให้ผู้ใช้นหลักสูตร ได้ทราบถึงเจตนารมณ์ หรือ ผลที่ต้องการให้เกิดขึ้นตามหลักสูตรนั้น

2) โครงสร้างของหลักสูตร หมายถึง กลุ่มวิชาการที่กำหนดให้นักเรียนได้เรียน เป็นสิ่งรองรับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ในอันที่จะพัฒนาคนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายนั้น

3) เนื้อหาหลักสูตร เมื่อได้วางจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้ว สิ่งที่เราต้องกระทำต่อไปคือเราจะใช้เนื้อหาซึ่งรวมทั้งกิจกรรมและประสบการณ์อะไรบ้างที่จะให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายนั้น

4) การนำหลักสูตรไปใช้ หลักสูตรที่สร้างขึ้นมานั้นก็เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน เครื่องมือที่จะนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดผลดังกล่าว ก็คือ การสอน และเพื่อให้การสอนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร จึงต้องมีเครื่องช่วยสร้างความกระจำให้แก่ครูผู้ทำการสอน บรรดาเครื่องช่วยเหล่านี้มี

(1) คู่มือหลักสูตร อันประกอบด้วยคำแนะนำในการสอนวิชาต่างๆ โดยเริ่มจากจุดมุ่งหมายในการสอน หน่วยการสอน เนื้อหาวิชาที่สอน สื่อการสอน รวมทั้งอุปกรณ์ต่างๆ

(2) ตำราเรียนที่ใช้ประกอบการสอน ตำราเรียนที่คตินั้นควรจะครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดที่สอน มีความถูกต้องในเรื่องเนื้อหา ใช้ภาษาที่เหมาะสมกับผู้เรียนมีเครื่องช่วยความเข้าใจ มีวิธีการสร้างความสนใจ เช่น มีภาพประกอบ มีแบบฝึกหัดหรือข้อเสนอแนะ ให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

(3) การวางแผนการสอน เป็นการวางแผนล่วงหน้าว่า เราจะแบ่งเนื้อหาวิชาที่สอนอย่างไร จึงจะเหมาะสมกับสถานะและสถานการณ์ต่างๆ

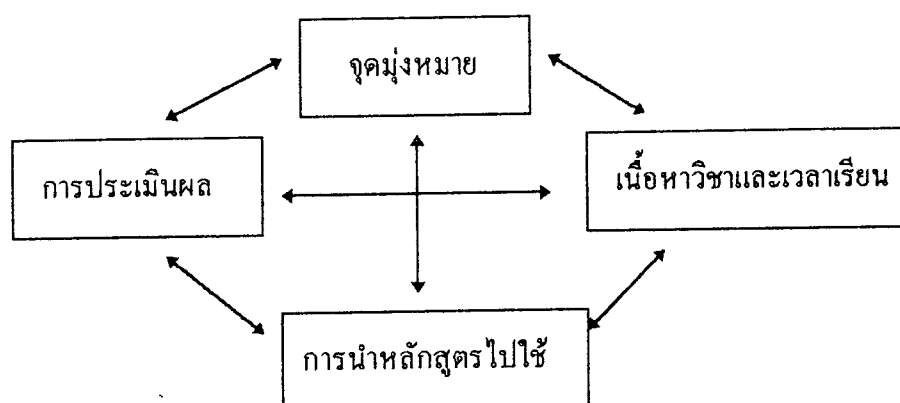
(4) แบบการสอน ในการสอนมีแบบที่ใช้ในการสอนหลายแบบ แบบการสอนเหล่านี้ ควรจะได้มีการเสนอแนะให้ครูเลือกใช้ตามสภาพของเนื้อหาในบทเรียน

(5) **วิธีประเมินผล** เป็นข้อเสนอแนะวิธีการที่จะใช้ในการตรวจสอบว่านักเรียนได้รับผลจากการสอนของครูอย่างไร การประเมินผลนี้จะต้องให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือบทเรียนนั้นๆ

Hilda Taba (1962) และ สุมิตร ภูพานกร (2518) มีความเห็นคล้ายๆกันว่าหลักสูตรโดยทั่วไป มักจะมีองค์ประกอบ 4 อย่างต่อไปนี้

- 1) วัตถุประสงค์ (Objectives)
- 2) เนื้อหา (Content)
- 3) การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation)
- 4) การประเมินผล (Evaluation)

ผังแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 2 แสดงองค์ประกอบของหลักสูตร

2.2.4 การบริหารหลักสูตร

1) ความหมายและความสำคัญของการบริหารหลักสูตร

สันต์ ธรรมบำรุง (2527) ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารหลักสูตรเป็นการบริหารทางวิชาการหรือการนำหลักสูตรไปใช้ เป็นความสามารถในการนำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษาซึ่งเปรียบเสมือนการบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนของครูและนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารหลักสูตร หมายถึง กระบวนการบริหารงานการใช้หลักสูตร แบ่งเป็น 3 ขั้นตอนคือ การเตรียมการหลักสูตร การดำเนินการตามหลักสูตร และการประเมินผลหลักสูตร

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2535) ให้ความหมายของการบริหารหลักสูตรว่า การบริหารหลักสูตร หมายถึง กระบวนการหรือกิจกรรมที่บุคคลร่วมมือกันดำเนินการ โดยมีเครื่องมือ คือ หลักสูตร ซึ่งเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของโรงเรียน ในอันที่จะเตรียมเด็ก เยาวชนให้เกิดความรู้ทักษะทัศนคติและประสบการณ์ที่ดีในการดำเนินชีวิตในสังคมของตนได้อย่างถูกต้อง และเป็นสมาชิกที่มีประสิทธิภาพ

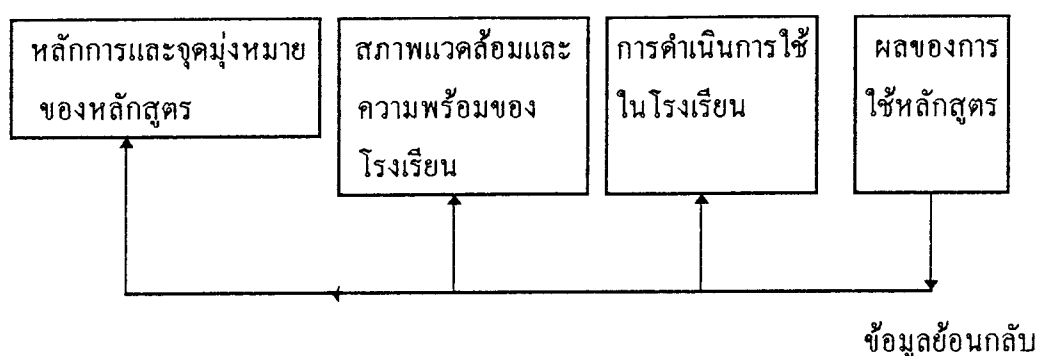
ดังนั้น การบริหารหลักสูตร จึงหมายถึง การวางแผนและการจัดการในการใช้ปัจจัยการบริหารอย่างฉลาดรอบคอบและมีเหตุผล เพื่อก่อให้เกิดความสะดวกในการปฏิบัติงานตามหลักสูตรให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์อย่างครบถ้วน (อ้อม ประนอม ,2538)

จากความหมายดังกล่าว จึงพอสรุปได้ว่าการบริหารหลักสูตรย่อมเกี่ยวข้องกับการวางแผน การจัดระบบในองค์กร การจัดบุคลากรให้เหมาะสม มีการอำนวยความสะดวกอย่างต่อเนื่อง จัดให้มีการตรวจสอบติดตามประเมินผลเพื่อพัฒนางานและคนให้ดีขึ้น .

การบริหารหลักสูตรจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหาร ในฐานะผู้นำการใช้หลักสูตร อันจะนำไปสู่กระบวนการบริหาร ต้องมีการศึกษาหลักสูตร มีความรู้ความเข้าใจ ซึ่งจะต้องมีการจัดการที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ในการชักนำและวางมาตรการให้ครูสนใจหลักสูตรเพื่อให้เกิดผลของงาน มีการควบคุมติดตามการใช้หลักสูตร ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยเฉพาะระเบียบ คำสั่งประกาศต่างๆที่เกี่ยวกับหลักสูตร และครูผู้สอนในฐานะผู้ปฏิบัติตามหลักสูตร ในการนำหลักสูตรไปใช้ จะต้องทำงานของครูที่เต็มความสามารถ เต็มเวลาและตรงตามหลักสูตรอย่างรับผิดชอบ มีความมุ่งมั่นในจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างจริงจังจริงใจ ด้วยวิญญานของความเป็นครู แต่บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาครูให้ไปสู่เป้าหมายดังกล่าวคือ ผู้บริหารที่จะคอยกระตุ้น รวมพลังครูอาจารย์เหล่านั้นให้ได้รับการพัฒนาทางการศึกษา ทั้งนี้ ก็เพื่อการพัฒนาคุณภาพของเด็กตามที่หลักสูตร และแผนพัฒนาประเทศที่สังคมต้องการ ดุษฎี พงศ์ศาสตร์ (อ้างถึงใน กรมสามัญศึกษา, 2535)

2) กระบวนการบริหารหลักสูตร

กรมวิชาการ (2534) ได้กำหนดกระบวนการบริหารหลักสูตรไว้ เขียนเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

แผนภูมิที่ 3 แสดงกระบวนการบริหารหลักสูตร

หลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ก่อให้เกิดทิศทางการดำเนินงานของโรงเรียน
สภาพแวดล้อมและความพร้อมของโรงเรียน เป็นองค์ประกอบที่ต้องมาพิจารณา
เลือกเป้าหมายและทิศทางการดำเนินงาน ได้แก่ บุคลากร อาคารสถานที่ การเงิน วัสดุอุปกรณ์
และสื่อการสอน

การดำเนินการการใช้ในโรงเรียน ได้แก่ การวิเคราะห์หลักสูตร การจัดแผน
ชั้นเรียน การจัดการการสอน สื่อการสอน การวัดและประเมินผล และการนิเทศภายในโรงเรียน

ผลการนำหลักสูตรไปใช้ เป็นข้อมูลย้อนกลับ ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ
นักเรียน และคุณลักษณะของนักเรียน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535) กล่าวว่า การบริหารหลักสูตรได้นำกระบวนการ
การบริหารงานมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ กระบวนการบริหารหลักสูตร
จะมีประโยชน์ต่อการทำงาน ดังนี้

- 1) ช่วยให้การบริหารหลักสูตรสะดวกและรวดเร็วขึ้น เพราะมองเห็นงาน มอง
เห็นปัญหา และสามารถมอบหมายงานได้ถูกต้อง
- 2) ช่วยให้ผู้บริหารสามารถนำเทคนิคต่างๆ มาใช้ในการปรับปรุงการทำงาน
ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าของงาน
- 3) ช่วยให้สถานศึกษาได้ขยายเติบโตและก้าวหน้า มองเห็นปัญหาทำให้งาน
บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้
- 4) ช่วยส่งเสริมตัวบุคคลในการทำงาน การจัดหน่วยงาน การบริหารงานได้งาน
เหมาะกับตัวบุคคล เพื่อให้บุคคลปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ

5) ช่วยให้ผู้บริหารได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ กระตุ้นให้บุคคลในองค์กรทำงานอย่างมีอิสระและมีความคิดริเริ่ม

6) ช่วยในการจัดหมวดหมู่ของงาน ให้เป็นไปตามความเหมาะสมและรวดเร็ว

7) ช่วยให้มีการประเมินและติดตามผลการปฏิบัติงาน

กระบวนการบริหารหลักสูตร สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ขั้นตอนคือ

ขั้นเตรียมการ เป็นการวางแผนการใช้หลักสูตรก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งมีแนวปฏิบัติดังนี้

1) การตรวจสอบหลักสูตรแม่บทการนำไปใช้ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนโดยการตรวจสอบ วัตถุประสงค์ทั่วไป วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม รูปแบบโครงสร้าง เนื้อหาของรายวิชา วิธีการจัดการเรียนการสอน สื่อการสอนและการประเมินผลตามหลักสูตร

2) การประชาสัมพันธ์หลักสูตร ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเกี่ยวข้องกับจัดการเรียนการสอน ห้องสมุด สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ รวมทั้งงบประมาณค่าใช้จ่ายและอื่นๆ ซึ่งผู้บริหารจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมของสิ่งเหล่านี้

3) การเตรียมความพร้อม เช่น การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร หรือครูผู้สอนการเตรียมผู้นิเทศการสอนการเตรียมตัวผู้บริหารและการเตรียมความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ได้แก่ วัสดุฝึก สื่อการสอน ห้องสมุด อาคารสถานที่ งบประมาณ เป็นต้น

ขั้นดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตร

เป็นการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งจะมีทั้งฝ่ายปฏิบัติการและฝ่ายสนับสนุน การดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตร มีดังนี้

1) การประชุมครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร

2) การปฐมนิเทศนักเรียน เพื่อชี้แจงนักเรียนให้ทราบและเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอนและการประเมินผล

3) การจัดทำคู่มือครู เพื่อจะเป็นการให้ครูได้มีคู่มือในการศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอน

4) การจัดตารางสอน ผู้บริหารและผู้จัดทำตารางสอนจะต้องศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจ

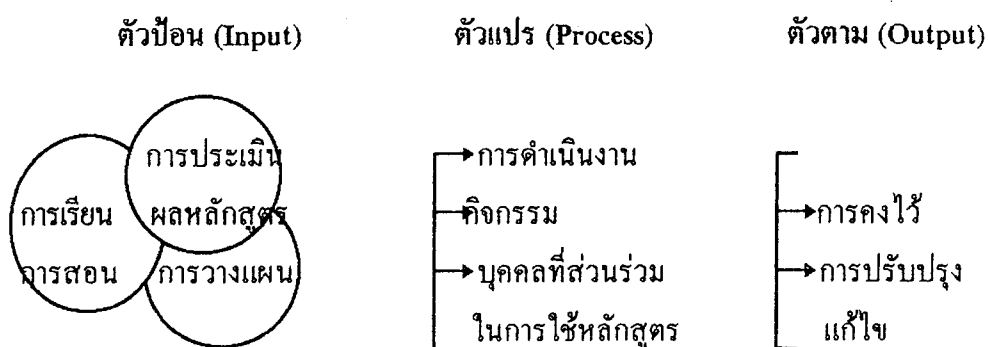
การประเมินผลการเรียนการสอนตามหลักสูตร

เมื่อได้นำหลักสูตรไปใช้ ควรมีการจัดการประเมินผลตามหลักสูตร วัตถุประสงค์ของการประเมินผล เพื่อจะพิจารณาว่าตรงกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือเพื่อจะได้ใช้ในการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับหลักสูตร

3) ระบบการบริหารหลักสูตร

สันต์ ธรรมบำรุง (2527) กล่าวว่าการบริหารหลักสูตรว่าเป็นระบบของหลักสูตร ซึ่งจะต้องบริหารอย่างเป็นระบบระเบียบ รวมไปถึงกระบวนการเรียนการสอนด้วย ระบบบริหารหลักสูตรมีองค์ประกอบ 3 ส่วนคือ

- 1) การวางแผนหลักสูตร (Curriculum planning)
- 2) การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum implementation)
- 3) การประเมินผลหลักสูตร (Curriculum evaluation)

แผนภูมิที่ 4 แสดงการบริหารหลักสูตรในแง่ของระบบหลักสูตร

จากแผนภูมิอธิบายได้ว่า

ขั้นที่ 1 ตัวป้อน (Input) ที่ป้อนเข้าไป 3 ส่วนคือ

- 1) การวางแผนหลักสูตร
- 2) การเรียนการสอนตามหลักสูตร
- 3) การประเมินผลหลักสูตร

องค์ประกอบ 3 ตัวแรกนี้ จะต้องคำนึงถึงผู้เรียนและเด็กเป็นศูนย์กลาง

ขั้นที่ 2 กระบวนการ (Process) มีองค์ประกอบ 3 ประการคือ

- 1) การดำเนินงาน
- 2) กิจกรรม
- 3) บุคคลที่มีส่วนร่วมในหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 2 นี้เป็นการนำหลักสูตรไปใช้

ขั้นที่ 3 ตัวตาม (Output) ผลของหลักสูตร มี 2 ประการคือ

- 1) รูปแบบที่พึงประสงค์ คือ ส่วนดีของหลักสูตร เช่น ความสอดคล้องกับเนื้อหา การสามารถนำหลักสูตรไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นต้น
- 2) รูปแบบที่ไม่พึงประสงค์ ต้องปรับปรุงแก้ไขใหม่

4) การบริหารหลักสูตรและปัญหาการใช้หลักสูตร

กรมสามัญศึกษา (2526) ได้แบ่งงานบริหารหลักสูตรเป็นทั้งหมด 12 ด้านดังนี้

- (1) การจัดแผนการเรียน
- (2) การจัดครูเข้าสอน
- (3) การจัดตารางสอน
- (4) การจัดงบประมาณเพื่อการเรียนการสอน
- (5) การใช้อาคารสถานที่
- (6) การจัดแนะแนว
- (7) การจัดกิจกรรมนักเรียน
- (8) การนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้
- (9) การให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
- (10) การจัดสอนเสริม
- (11) การประเมินผลการเรียน
- (12) การนิเทศและติดตามการใช้หลักสูตรในโรงเรียน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาติดตามการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของโรงเรียนมัธยมศึกษา 3 ด้านคือ (1) ด้านการเตรียมความพร้อม (2) ด้านการจัดการเรียนการสอนและ (3) ด้านการนิเทศติดตามประเมินผล ดังนี้

การเตรียมความพร้อม

ก. การเตรียมความพร้อมด้านเอกสารประกอบหลักสูตร

กระทรวงศึกษาธิการ (2534) ได้เขียนไว้ในคู่มือหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ว่า เอกสารหลักสูตรที่บอกแนวทางในการจัดการศึกษาและการนำหลักสูตรไปใช้ให้บรรลุเป้าหมาย กรมวิชาการเป็นผู้ดำเนินการพิมพ์ออกเผยแพร่ ดังนี้

- 1) คู่มือหลักสูตร
- 2) แนวการสอน
- 3) คู่มือแนวการประเมินผลการเรียน
- 4) คู่มือการจัดกิจกรรมลูกเสือเนตรนารี-ยุวกาชาดผู้บำเพ็ญประโยชน์

กรมวิชาการ (2533) ให้แนวคิดว่าการจัดดำเนินงานในโรงเรียนที่จะนำไปสู่การใช้หลักสูตรได้อย่างสมบูรณ์ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องปฏิบัติดังนี้

- 1) จัดทำข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน ครอบคลุมสภาพสิ่งแวดล้อมและระบบสังคมรอบโรงเรียน
- 2) ข้อมูลพื้นฐานและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มาวิเคราะห์ความต้องการและความจำเป็นของโรงเรียนเกี่ยวกับระดับคุณภาพนักเรียน
- 3) กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ที่ท้าทายสำหรับโรงเรียนร่วมกับครูเป็นรายปี
- 4) ร่วมกับคณะครูกำหนดงานอย่างชัดเจนเป็นระยะตลอดปี โดยเน้นวัตถุประสงค์
- 5) จัดทรัพยากรตามลำดับความสำคัญของงาน
- 6) แก้ปัญหาและหาวิธีการใหม่ๆ ด้วยกระบวนการคิดและระดมสมอง คือ การสร้างทางเลือกแบบหลากหลายและประเมินทางเลือกโดยใช้เกณฑ์การบรรลุวัตถุประสงค์
- 7) จัดระบบการสื่อสารให้บุคลากรได้รับทราบข่าวอย่างรวดเร็ว
- 8) นำผลงานของโรงเรียนไปเสนอในที่ประชุมต่างๆอย่างภาคภูมิใจ

ข. การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร

สังค อุทธรานันท์ กล่าวว่า การเตรียมบุคลากรเป็นงานที่สำคัญมาก ก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ ควรจะได้ให้ความรู้ความเข้าใจบุคลากรผู้ใช้หลักสูตรให้เข้าใจจุดหมาย หลักการ โครงสร้าง แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผล ซึ่งการเตรียมบุคลากรควรประกอบด้วย

1) การสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร

กระทรวงศึกษาธิการ (2524) ได้กล่าวว่าการที่จะให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมาย โรงเรียนควรจะได้มีการเตรียมครูก่อนเข้าชั้น ดังนี้

(1) จัดประชุมชี้แจงหลักสูตร แผนการสอน กิจกรรมที่จะใช้ในการสอนแต่ละระดับให้เป็นที่เข้าใจ

(2) จัดสัมมนาให้ความรู้ทางด้านวิชาการเพื่อให้เกิดความเข้าใจหลักสูตร หลักการสอน แผนการสอน เนื้อหาวิชาและกิจกรรมที่จะใช้สอน

(3) จัดประชุมปฏิบัติการ เพื่อให้มีความเข้าใจมองเห็นปัญหา เตรียมวิธีการแก้ปัญหา เพื่อให้ครูมีความมั่นใจในการสอน

(4) จัดให้มีการสาธิตการสอน จัดอุปกรณ์การสอน จัดทำตารางสอน ร่วมกัน ผลัดเปลี่ยนกันดูการสาธิต ให้ข้อเสนอแนะและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

(5) จัดศึกษานอกสถานที่ เพื่อเปิดโอกาสให้ครูได้มีประสบการณ์มากขึ้น จากการศึกษาดูงานโรงเรียนอื่นๆ ศึกษาสภาพท้องถิ่นเพื่อทราบแหล่งทรัพยากรหรือมีโอกาสรู้จักบุคลากรที่จะนำมาเป็นวิทยากร ในขณะเดียวกันก็ควรทราบถึงสภาพปัญหาของท้องถิ่นเพื่อนำมาสอนให้ตรงกับความเป็นอยู่ของเด็กในท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย

(6) รวบรวมอุปกรณ์และแหล่งวิชาการ ตลอดจนวิทยากรต่างๆ ในทุกๆ ด้านที่จะส่งเสริมการเรียนการสอนได้ กรมสามัญศึกษา (2521) ได้ให้แนวทางได้ให้แนวทางการใช้ทรัพยากรและแหล่งวิชาการในท้องถิ่น ดังนี้

- สำรวจทรัพยากรและแหล่งวิชาการในท้องถิ่นนำมาประกอบการเรียนการสอน

- การนำทรัพยากรท้องถิ่นมาสอนทางวิชาชีพให้แก่นักเรียน
- การพานักเรียนไปศึกษาแหล่งวิชาการและทรัพยากรนั้นๆ
- การเชิญวิทยากรในท้องถิ่นมาให้ความรู้แก่นักเรียน
- การร่วมมือทางวิชาการโดยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และทรัพยากรระหว่างโรงเรียนกับโรงเรียน และโรงเรียนกับแหล่งอื่น

2) การจัดครูเข้าสอน

กรมสามัญศึกษา (2526) ให้ความหมายของการจัดครูเข้าสอนว่า หมายถึง การ จัดและดำเนินการเกี่ยวกับการสรรหาและกลวิธีการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและประสบการณ์ รวมทั้ง สามารถพัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบต่องานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กรมสามัญศึกษา (2527) ได้วางแนวทางในการจัดครูเข้าสอนไว้ดังนี้

- 1) สำรวจความพร้อมของโรงเรียนก่อนเปิดเรียน
- 2) กำหนดคุณสมบัติของครูผู้สอนรายวิชาในแผนการเรียน
- 3) จัดตามความถนัดของครูผู้สอน (จัดตามวิชาเอก วิชาโท ตามความสนใจหรือตามรายวิชาที่มีประสบการณ์)
- 4) การแก้ปัญหาการขาดแคลนครู
 - จัดครูคนเดียวให้สามารถสอนได้หลายวิชา
 - จัดครูสนับสนุนการสอนช่วยปฏิบัติการ
 - จัดคาบเรียนให้ตรงกัน
- 5) จัดหาบุคลากรภายนอกมาช่วยในโรงเรียน
- 6) จัดครูสอนแทนเมื่อครูไม่มาทำการสอน

ลือชา สร้อยพาน (2526) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การจัดครูเข้าสอนในระดับมัธยมศึกษาควรพิจารณาตามหลักดังนี้

- 1) จัดตามวิชาเอก ผู้ที่เรียนวิชาเอกในวิชาหรือกลุ่มวิชาใดย่อมเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถหรือมีความถนัดในวิชาหรือวิชานั้นอย่างเพียงพอ ถือว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมที่สุด
- 2) จัดตามวิชาโท ในกรณีที่ไม่มีครูเพียงพอ การจัดครูที่ได้เรียนสาขาที่จะทำการสอนเป็นวิชาโทก็อาจทำได้ การจัดการสอนแบบนี้ใช้สำหรับโรงเรียนที่มีครูขาดในหมวดวิชาหนึ่ง แต่มีครูเกินหรือมีครูที่มีคาบการสอนน้อยในอีกหมวดวิชาหนึ่ง การจัดครูเข้าสอนดังกล่าวเข้าสอนอาจต้องให้ครูเตรียมตัวศึกษาหลักสูตรและค้นคว้าเพิ่มเติมจากเดิมบ้างก็อาจทำให้ทำการสอนอย่างมีประสิทธิภาพได้
- 3) จัดตามความถนัดและความสนใจ ครูบางคนที่เคยเรียนวิชาเอก หรือวิชาโทสาขาใดสาขาหนึ่งมาได้ทำการสอนวิชาเอกหรือวิชาโทนั้นมาแล้ว แต่ด้วยสาเหตุใดก็ตามภายหลังได้สนใจในอีกวิชาหนึ่งก็อาจจัดสอนได้ เช่น ครูสอนวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ ที่สนใจพุทธศาสนา ก็อาจสอนวิชาสังคมศึกษาได้ เป็นต้น
- 4) จัดครูเข้าสอนในรายวิชาที่มีประสบการณ์ ครูบางคนมีประสบการณ์หรือความชำนาญทางวิชาชีพแขนงใดแขนงหนึ่ง ก็อาจจัดเข้าสอนในวิชาชีพที่ชำนาญนั้น

5) จัดครูเข้าสอนตามความจำเป็นของโรงเรียน ในบางโรงเรียนมีครูเกินในหมวดวิชาหนึ่ง แต่ครูขาดในหมวดวิชาหนึ่ง เช่น ครูเกินในหมวดวิชาชีพ แต่ขาดในหมวดวิชาสามัญก็อาจจัดครูหมวดวิชาชีพมาสอนในหมวดวิชาสามัญได้ เพราะอย่างน้อยครูทุกคนก็เคยผ่านวิชาสามัญมาตอนที่เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษา เพียงแต่ให้ศึกษาหลักสูตร คู่มือการสอน แบบเรียน แผนการสอนและคู่มือการวัดและประเมินผลที่ได้จัดทำไว้ก็อาจทำการสอนได้แม้ในตอนต้นผลอาจจะไม่ดีนักก็ตาม

8) การจัดตารางสอน

กระทรวงศึกษาธิการ (2534) การจัดตารางสอนควรยึดหลักดังนี้

(1) การจัดตารางสอน ไม่ควรให้ช่วงเวลาเท่ากันหมดเพราะครูจะต้องใช้เทคนิควิธีสอนหลายๆแบบตามความเหมาะสมและต้องฝึกกระบวนการ ต้องศึกษากำหนดการสอนในแต่ละช่วงเวลาซึ่งต้องมีการเรียนการสอนหลายเรื่องจากประสบการณ์ต่างๆให้มีการเรียนการสอนที่ต้องเชื่อมโยงและสัมพันธ์กันให้เหมือนกับชีวิตจริง

(2) จัดช่วงเวลาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน

(3) จัดช่วงเวลาให้โอกาสฝึกทักษะหลายๆช่วงและฝึกบ่อยๆจะช่วยให้การฝึกทักษะพัฒนาอย่างรวดเร็ว

(4) กำหนดวันเปิด-ปิดภาคเรียนในปีหนึ่งๆ ให้มีเวลาเรียนตลอดปี 200 วัน (ไม่นับวันหยุด)แล้วจัดตารางสอนให้สัมพันธ์กัน

(5) จัดช่วงเวลามากน้อยตามความเหมาะสม

ก. การเตรียมความพร้อมด้านอาคารสถานที่และแหล่งวิทยาการ

การบริการอาคารสถานที่และแหล่งวิทยาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2525) ได้กล่าวถึงการจัดอาคารสถานที่และบริเวณให้มีส่วนเกื้อกูลแก่ผู้เรียน โดยคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอย ความสวยงามและความเป็นระเบียบ ควรจะได้รับความเอาใจใส่ให้อยู่ในสภาพที่พร้อมจะใช้งานได้และยังต้องจัดบริเวณให้ร่มรื่นเป็นแรงจูงใจให้อยากมาโรงเรียน มีความห่วงแทนและความภาคภูมิใจในโรงเรียนของตน ที่เรียกว่า การจัดบรรยากาศนอกห้องเรียน นอกจากนี้ การจัดอาคารสถานที่จะต้องคำนึงถึงให้มากที่สุดคือการจัดห้องเรียนเพราะการจัดห้องเรียนมีผลต่อประสิทธิภาพการเรียนของนักเรียนเป็นอย่างมาก

แหล่งวิทยาการ

เป็นสื่อการเรียนอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญไม่น้อย แหล่งวิชาการที่ใช้เป็นสื่อในการดำเนินการสอน ได้แก่

- 1) ห้องสมุด อาจเป็นห้องสมุดของโรงเรียนหรือมุมต่างๆในห้องเรียนที่จัดแสดงความรู้ ให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า
- 2) การจัดนิทรรศการหรือการแสดงต่างๆที่โรงเรียนหรือหน่วยงานเป็นผู้จัด
- (3) วิทยากร อาจเป็นครูในโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน คนในท้องถิ่น ข้าราชการอื่นๆที่จะมาให้ความรู้แก่นักเรียน

ง. การเตรียมความพร้อมด้านสื่อการสอน

บรรจง พงศ์ศาสตร์ (2534) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า เนื่องจากหลักสูตรฉบับปรับปรุง มุ่งเน้นให้เกิดกระบวนการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนรู้จักคิด มีโอกาสได้ลงมือปฏิบัติ ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ มีนิสัยรักการอ่าน และสนใจหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ มากกว่าจะเน้นให้ผู้เรียนจดจำเนื้อหาวิชามากเกินไป ในการเรียนการสอนผู้สอนควรใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมกับเนื้อหาและจุดประสงค์ที่ต้องการให้เกิดเช่น หนังสือ เทป แผ่นโปร่งใส วีดีโอ แหล่งวิทยาการ แหล่งทรัพยากรต่างๆ และ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาจากหนังสือหลายๆเล่ม ตลอดจนแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ วารสารต่างๆ บุคคลที่มีความรู้ด้านต่างๆ การสอนนั้น ผู้สอนยึดหลักสูตรเป็นหลักและพิจารณาเนื้อหาสาระจากหนังสือเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้ ทั้งที่อนุญาตไว้แล้วและอนุญาตใหม่ จากหนังสืออื่นและที่โรงเรียนจัดทำขึ้นเอง

ในเรื่องสื่อการเรียนการสอนนี้ หน่วยงานเจ้าสังกัดได้พยายามจัดและให้โรงเรียนจัดให้มีแบบเรียน หนังสือประสบการณ์ต่างๆไว้ในห้องสมุด เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาและค้นคว้าได้โดยไม่จำเป็นต้องซื้อ แต่ถ้าจำเป็นจะต้องซื้อจะต้องซื้อหนังสือที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ได้ ในโรงเรียนตามเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

กรมสามัญศึกษา (2534) ได้เสนอแนะแนวทางให้ผู้บริหารโรงเรียนได้พิจารณาจัดบริการอุปกรณ์การสอน ดังนี้

- 1) การจัดศูนย์บริการโสตทัศนอุปกรณ์เพื่อบริการสาขาวิชาต่างๆ
- 2) จัดแหล่งวัสดุอุปกรณ์ตามลักษณะวิชานั้นๆ
- 3) การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัยและปรับปรุงวัสดุอุปกรณ์ที่มีอยู่แล้วให้เหมาะสม

- 4) การสำรวจวิเคราะห์ความต้องการวัสดุอุปกรณ์ในรายวิชาต่างๆ
- 5) การฝึกอบรมครูประจำการให้มีความรู้ ทักษะในการใช้และบำรุงรักษา
- สื่อวัสดุ อุปกรณ์
- 6) กระตุ้นให้ครูสนใจในการใช้วัสดุอุปกรณ์การสอนให้มากยิ่งขึ้น

การจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมสำคัญยิ่งของการบริหารหลักสูตร สุมิตร คุณากร (2518) ให้ความเห็นว่า หลักสูตรจะยังไม่มีผลสัมฤทธิ์ถ้าปราศจากการสอนของครู ครูเป็น ตัวจักรสำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ การเอาใจใส่การสอน การสอนให้สอดคล้องกับ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร การเลือกวิธีสอนที่เหมาะสม เหล่านี้เป็นปัจจัยที่จะชี้ชะตาของหลักสูตร ทั้งสิ้น ในการวางแผนการสอนนั้น เมื่อผู้สอนได้สำรวจปัญหา ทรัพยากร วิเคราะห์เนื้อหา และ ตัวผู้เรียนแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือ จะต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้เรียนให้เกิดความรู้ตามวัตถุประสงค์ ที่ผู้สอนได้กำหนดไว้ โดยใช้กิจกรรมการเรียนการสอน

จากคำนิยามที่ว่า กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การจัดกิจกรรมโดยครู นักเรียน เพื่อให้ นักเรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ มีความสามารถ มีความถนัด มีคุณธรรม และลักษณะนิสัยหรือคุณลักษณะตามจุดหมายของหลักสูตร ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การจัดกิจกรรม การเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด ในการที่จะทำให้ผู้เรียนมีลักษณะตามที่หลักสูตร ต้องการ

กรมวิชาการ (2534) ได้เสนอแนวทางในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ดังนี้

- 1) การเรียนการสอนโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง
- 2) การจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้

การเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง หมายถึง การสอนที่จัดเนื้อหาและ กิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต การสอนที่จัดเนื้อหาและกิจกรรมที่เหมาะสมกับ ความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน และการสอนที่ให้ผู้เรียนลงมือคิดหาความรู้และลงมือปฏิบัติ จริงทุกขั้นตอนจนเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

การจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย หมายถึง การที่ครูใช้วิธีการสอนหลายๆ แบบให้เหมาะสมกับเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยวิธีสอนแก้ปัญหา กระบวนการทำงาน และฝึกกระบวนการต่างๆจนติดเป็นนิสัย การฝึกให้นักเรียนหาความรู้โดยเน้นกระบวนการ รู้จัก ทิศวิเคราะห์ เปรียบเทียบทางเลือก ประเมินผล ให้เกิดความรู้ความเข้าใจโดยไม่ต้องท่องจำ

ก. กระบวนการเรียนการสอน

ในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และจุดเน้นของ สาระสำคัญ ครูควรมียุทธศาสตร์การดำเนินงานเพื่อให้ได้ผลดี กรมวิชาการ (2534) ได้เสนอ การจัดการเรียนการสอนต่างๆ 11 กระบวนการที่สอดคล้องกับหลักสูตร เพื่อให้ครูนำไปปรับเปลี่ยนพลิกแพลงให้เหมาะสมกับเนื้อหา จุดประสงค์การสอน ดังนี้

1) ทักษะกระบวนการ 9 ประการ มีดังนี้

- (1) ขั้นตระหนัก ผู้เรียนต้องตระหนักถึงปัญหาและความจำเป็น เห็น ความสำคัญของปัญหานั้นๆและต้องการเรียนรู้หรือแก้ปัญหา
- (2) ขั้นคิดวิเคราะห์วิจารณ์ ผู้เรียนนำปัญหามาแยกแยะหาสาเหตุ ความ สำคัญและพิจารณาองค์ประกอบของปัญหา
- (3) ขั้นสร้างทางเลือกที่หลากหลาย ผู้เรียนเสนอแนวทางแก้ปัญหา โดยไม่ต้องกังวลว่าดีหรือไม่ดี
- (4) ขั้นประเมินและเลือกทางเลือก ผู้เรียนอภิปรายถึงแนวทางปฏิบัติที่ ได้ผลและตรงกับปัญหามากที่สุด
- (5) ขั้นปฏิบัติ ตกลงวางแผนปฏิบัติตามทางเลือกโดยวิธีการต่างๆ
- (6) ขั้นปฏิบัติอย่างชื่นชม ลงมือปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดแล้วสร้าง ความพอใจในการปฏิบัตินั้น
- (7) ขั้นประเมินระหว่างปฏิบัติ ผู้เรียนตรวจสอบการปฏิบัติงาน และ รายงานผลการปฏิบัติงาน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสม ครูให้การเสริมแรงตาม ข้อตกลง
- (8) ขั้นปรับปรุง ผู้เรียนยอมรับปัญหา ถ้ามีปัญหาในการทำงาน ช่วยกัน เสนอแนะและนำไปปรับปรุงแก้ไขด้วยตนเอง
- (9) ขั้นประเมินผลรวม ผู้เรียนสรุปผลการทำงานของตนเอง

2) กระบวนการสร้างความคิดรวบยอด

เป็นขั้นตอนในการฝึกให้นักเรียนมีความคิด ความเข้าใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างลึกซึ้ง คือ ต้องรู้อย่างถ่องแท้ รู้โครงสร้างและส่วนประกอบทั้งหมดของสิ่งนั้นประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

- (1) ขั้นสังเกต เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรูปร่างปริมาณ คุณสมบัติ โดยใช้ประสาทต่างๆ คือ หู ตา จมูก ลิ้น กายสัมผัส
- (2) ขั้นตอนจำแนกความแตกต่าง เป็นการจำแนกประเด็นปัญหาแต่ละชนิดที่สัมพันธ์กัน
- (3) ขั้นหาลักษณะร่วม เป็นการกำหนดร่วมบางประการของประเด็นปัญหา
- (4) ขั้นระบุชื่อความคิดรวบยอด เป็นการสรุปความเข้าใจประเด็นปัญหา จากขั้นที่ 1-3
- (5) ขั้นทดสอบและนำไปใช้ เป็นการนำไปทดลองและสังเกตสิ่งอื่นๆ

3) กระบวนการสร้างความตระหนัก

เป็นกระบวนการอีกขั้นตอนหนึ่งของทักษะกระบวนการ 9 ประการ เพื่อให้ผู้เรียนสนใจรับรู้ปรากฏการณ์ในด้านความหมาย ความเป็นไปได้ และผลต่อมนุษย์ จนเห็นความสำคัญ และความจำเป็นของปัญหา โดยมีขั้นตอนดังนี้

- (1) ขั้นสังเกต ให้ผู้เรียนได้เห็นหรือสัมผัสกับปัญหาหรือวัตถุบางอย่าง
- (2) ขั้นวิเคราะห์ เห็นผลดีของการแก้ปัญหาและผลเสียของการไม่แก้ปัญหา หรือการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง
- (3) ขั้นสรุป เห็นความสำคัญของปัญหาหรือประเด็นนั้นๆ และพร้อมจะดำเนินการต่อปัญหา

4) กระบวนการปฏิบัติ

การเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการปฏิบัติมีขั้นตอนดังนี้

- (1) ขั้นสังเกตรับรู้ รู้จักอุปกรณ์ในการปฏิบัติ เห็นตัวอย่างกิริยาชื่อ และความหมายท่าทาง
- (2) ขั้นทำตามแบบ แสดงแบบทีละขั้นตอนจากพื้นฐานไปสู่ความสลับซับซ้อน แล้วให้ผู้เรียนทำตามทีละขั้นตอนจนชำนาญ

(3) ขั้นให้ทำเองโดยไม่มีแบบ ให้ผู้เรียนฝึกการปฏิบัติโดยนำขั้นตอน
ย่อยมาประยุกต์เป็นฐานรวม

(4) ขั้นฝึกให้ชำนาญ เปลี่ยนสถานการณ์ เปลี่ยนงานให้ผู้เรียนทำ
จนชำนาญ

5) กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

เป็นกระบวนการทางปัญญา มีขั้นตอนต่างๆคือ

(1) ขั้นสร้างความคิดรวบยอด ให้ผู้เรียนสังเกตทำกิจกรรมรับรู้ ได้
ความคิดรวบยอดเชื่อมโยงความสัมพันธ์ สรุปใจความได้ครบถ้วนถูกต้อง

(2) ขั้นการอธิบาย ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นเชิงเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย
กับสิ่งที่กำหนด เน้นการใช้เหตุผล หลักการ กฎเกณฑ์มีหลักฐานประกอบให้น่าเชื่อถือ

(3) ขั้นการรับฟัง ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นตอบโต้คำวิจารณ์ ปรับ
เปลี่ยนความคิดของตนถ้าได้ข้อมูลที่ดีกว่า

(4) ขั้นเชื่อมโยงความสัมพันธ์ เปรียบเทียบความแตกต่าง ความ
คล้ายคลึงกันและสรุปจัดกลุ่มที่เป็นพวกเดียวกันในเชิงเหตุและผลในลักษณะอุปมาอุปมัย

(5) ขั้นวิจารณ์ วิเคราะห์ จำแนกหาส่วนดี ส่วนด้อย สำคัญ ไม่สำคัญ
ของสิ่งนั้นๆ

(6) ขั้นการสรุป สรุปผลได้อย่างถูกต้อง ตามข้อมูลในขณะนั้น

6) กระบวนการแก้ปัญหา เป็นกระบวนการหาคำตอบหรือแก้ปัญหด้วย
ตนเอง โดยมีขั้นตอนดังนี้

(1) ขั้นสังเกต

(2) ขั้นวิเคราะห์

(3) ขั้นสร้างทางเลือก

(4) ขั้นเก็บข้อมูลประเมินทางเลือก

(5) ขั้นสรุป

7) กระบวนการกลุ่ม การฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะ
กระบวนการกลุ่ม โดยมีเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน ดังนี้

(1) ขั้นการมีผู้นำกลุ่ม

(2) ขั้นการกำหนดจุดประสงค์และวิธีการ

(3) ขั้นการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก

- (4) ขั้นการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ
- (5) ขั้นติดตามผลและปรับปรุง
- (6) ขั้นการประเมินผลและชื่นชมงาน

8) กระบวนการคณิตศาสตร์

ประกอบด้วยกระบวนการต่างๆดังนี้

(1) การสอนทักษะการคิดคำนวณ เริ่มด้วยการสอนความคิดรวบยอดของคำและนิยามแล้วจึงเป็นกฎ โดยวิธีให้ตัวอย่างมากๆ เพื่อสรุปเป็นกฎ เมื่อเข้าใจกฎจึงประยุกต์ใช้กฎในสถานการณ์ใหม่ๆ แล้วไปฝึกหาข้อบกพร่องเพื่อปรับปรุงต่อไป

(2) การสอนทักษะแก้ปัญหาคด้วยโจทย์ ฝึกให้นักเรียนแปลความหมายของโจทย์ในเชิงภาษา และกำหนดว่าจะต้องทำอะไรก่อนหลัง โดยอาจใช้ประโยคสัญลักษณ์

9) กระบวนการสร้างเจตคติ มีขั้นตอนดังนี้

(1) ขั้นสังเกต ผู้เรียนได้รับข้อมูลเหตุการณ์และการกระทำที่เกี่ยวกับการมีเจตคติที่ดีและการกระทำที่ขาดเจตคติ

(2) ขั้นวิเคราะห์ พิจารณาผลการกระทำตามเจตคติ ซึ่งเป็นผลที่น่าพึงพอใจหรือไม่น่าพึงพอใจ

(3) ขั้นสรุป ให้ผู้เรียนแสดงหลักการ แนวคิด และ แนวปฏิบัติด้วยเหตุผลความพอใจ

10) กระบวนการสร้างค่านิยม

(1) ขั้นสังเกต ตระหนักให้กรณีตัวอย่างเพื่อให้นักเรียนสังเกตการกระทำที่เหมาะสม ขำแนกการกระทำที่แตกต่างกันได้

(2) ขั้นประเมินเชิงเหตุผล ใช้กระบวนการกลุ่มวิเคราะห์ วิเคราะห์การกระทำของบุคคลในสถานการณ์ พร้อมกับวิจารณ์ว่าเห็นด้วยหรือไม่ เพราะเหตุใด

(3) ขั้นกำหนดค่านิยม ผู้เรียนแสดงจุดยืน ความเชื่อ ความพอใจในการกระทำตามสถานการณ์ต่างๆพร้อมเหตุผล

(4) ขั้นวางแผนปฏิบัติ ผู้เรียนในกลุ่มช่วยกันกำหนดแนวปฏิบัติในสถานการณ์จริง ครูรับรู้กติกา และเสริมแรงเมื่อนักเรียนทำสิ่งที่ดี

(5) เพื่อให้เกิดความชื่นชมยินดีที่จะทำตาม ครูให้การเสริมแรงระหว่างปฏิบัติ

11) กระบวนการเรียนความรู้ ความเข้าใจ มีขั้นตอนดังนี้

- (1) ขั้นสังเกต ตระหนัก ครูใช้กระบวนการสร้างความคิดรวบยอดของคำใหม่ และสร้างการตระหนักในประเด็นปัญหาในการเรียน การกำหนดจุดประสงค์ที่ต้องการหาคำตอบ
- (2) ขั้นวางแผนการปฏิบัติ นำจุดประสงค์มากำหนดแนวทางที่จะหาความรู้มาตอบคำถาม
- (3) ขั้นลงมือปฏิบัติ ผู้เรียนแบ่งความรับผิดชอบไปแสวงหาความรู้ เช่น ค้นคว้า สัมภาษณ์ เป็นต้น
- (4) ขั้นพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ นำสิ่งที่ค้นคว้าและความรู้มาอภิปราย
- (5) ขั้นสรุป ผู้เรียนสรุปสาระสำคัญและบันทึกลงสมุด

ข. เทคนิคการสอน

Callaham (อ้างถึงใน แก้วตา คณะวรรณ, 2533) ได้เสนอเทคนิคการสอนต่าง

ดังนี้

1) เทคนิคการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง มีดังนี้

- (1) การบรรยาย
- (2) การใช้คำถาม
- (3) การสาธิต

2) เทคนิคการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีดังนี้

- (1) การใช้หนังสือแบบเรียน
- (2) การมอบหมายให้ทำงานหรือการค้นคว้าด้วยตนเอง
- (3) การให้ทำแบบฝึกหัดหรือให้ทำการบ้าน
- (4) การอภิปรายกลุ่ม
- (5) การให้ผู้เรียนเรียนด้วยตนเอง
- (6) การศึกษานอกสถานที่
- (7) การแสดงบทบาทสมมติ
- (8) การทดลอง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาเทคนิคการสอนในแบบที่ 2 คือ เทคนิคการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ดังนี้

1) การใช้หนังสือเรียน หนังสือเรียนเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพหนึ่ง แต่ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้และมีเทคนิคที่จะใช้หนังสือเรียนให้เกิดประโยชน์เต็มที่ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้หนังสือดังนี้

(1) ต้องพิจารณาและตรวจสอบว่า เราสามารถใช้หนังสือเรียนแต่ละเล่มให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนวิธีใดบ้าง

(2) ตรวจสอบดูว่าคำศัพท์ที่ใช้ และเนื้อหาหนังสือเรียนเหมาะสมสำหรับระดับชั้นหรือไม่

(3) ใช้หนังสือฉบับที่พิมพ์ล่าสุด

(4) ใช้หนังสือเรียน เพื่อให้บรรลุจุดหมายของเนื้อหาสาระวิชา กลุ่มประสบการณ์

(5) ใช้สื่อการเรียนอย่างอื่นเสริมการสอนจากหนังสือเรียน

(6) ครูจะต้องอ่านทำความเข้าใจหนังสือให้ดีก่อนจะมอบหมายงานให้นักเรียนทำ

(7) มอบแบบฝึกหัดให้ทำโดยที่นักเรียนเข้าใจถึงหนังสือเรียนช่วยให้เข้าใจเนื้อหาสาระ

(8) ส่งเสริมกระตุ้นให้นักเรียนอภิปรายและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือเรียน

2) การมอบหมายงานให้ทำหรือการค้นคว้าด้วยตนเอง

เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง ครูจะต้องมีจุดมุ่งหมายและเตรียมตัวล่วงหน้าว่ามีแหล่งความรู้และข้อมูลที่ใดบ้างที่นักเรียนจะไปศึกษาค้นคว้า

ข้อเสนอแนะในการมอบหมายงานหรือการค้นคว้าด้วยตนเองมีดังนี้

(1) งานที่มอบให้ไปศึกษาค้นคว้าจะต้องเกี่ยวข้องกับที่นักเรียน ต้องเรียนรู้

(2) ต้องแน่ใจว่า นักเรียนทุกคนเข้าใจงานที่ได้รับมอบหมาย

(3) เมื่อมีความจำเป็น ครูอาจช่วยเหลือเพื่อให้งานที่ได้รับมอบหมายของนักเรียนประสบความสำเร็จ

(4) ชี้แนวทางและวิธีการค้นคว้าให้นักเรียนทราบ

(5) มอบหมายงานการค้นคว้าให้บ่อยครั้งพอสมควร เพื่อปลูกฝังนิสัย

การค้นคว้าและเรียนรู้ด้วยตนเอง

3) การให้ทำแบบฝึกหัดหรือการให้การบ้าน

เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน ผลงานจากการทำแบบฝึกหัด จะบอกให้ครูทราบว่า นักเรียนเข้าใจบทเรียนที่เรียนไปแล้วหรือไม่ ถ้านักเรียนทำแบบฝึกหัดแล้ว ไม่ค่อยได้ก็แสดงว่าครูจะต้องสอนซ่อมเสริมหรืออาจจะต้องบททบทวนบทเรียนใหม่

ข้อเสนอแนะในการทำแบบฝึกหัด

(1) เราควรจะให้ทันทีหลังจากการจบบทเรียน

(2) ควรให้ปริมาณพอสมควรและเหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน

(3) ครูควรร่วมมือกับผู้ปกครองในการเอาใจใส่ดูแลการทำการบ้านของ

นักเรียน

(4) ให้นักเรียนเข้าใจจุดมุ่งหมายและประโยชน์ในการทำแบบฝึกหัด ทำ

การบ้าน

(5) การให้การบ้านของครูไม่ควรเน้นทำงานหนังสืออย่างเดียว ครูควรให้

การบ้านที่นักเรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเองด้วย

4) การอภิปรายกลุ่ม

เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง ในการปฏิบัติงานของนักเรียนเอง เป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักคิดแสดงความคิดเห็น รู้จักใช้เหตุผล และรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ข้อเสนอแนะในการจัดให้นักเรียนอภิปรายกลุ่ม

(1) การอภิปรายกลุ่มของนักเรียน ควรมีประเด็นเป้าหมายในการจัด

อย่างแน่นอน

(2) ใช้การอภิปรายกลุ่มเป็นทางเพื่อชี้ปัญหา แยกแยะปัญหา แก้ปัญหา

(3) การกำหนดหัวข้อของการอภิปราย จะต้องเป็นหัวข้อที่อยู่ในความ

สนใจของนักเรียนและท้าทายให้นักเรียนคิด

(4) ขณะที่นักเรียนอภิปรายกลุ่ม ครูคอยดูแลให้ความช่วยเหลือเมื่อมี

ปัญหา ตลอดจนชี้แนวทางให้

5) การให้ผู้เรียน เรียนด้วยตนเอง

เป็นการตอบสนองความเชื่อในความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงจัดให้นักเรียนได้เรียนตามความสามารถ ความสำคัญของการเรียนด้วยตนเอง อยู่ที่ยึดการมอบหมายงานให้เหมาะกับแต่ละบุคคลและมอบวัสดุการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับกิจกรรมและความสามารถแต่ละบุคคล

ข้อเสนอแนะในการจัดให้ผู้เรียนเรียนด้วยตนเอง

- (1) ครูจะต้องจัดวัสดุอุปกรณ์สำหรับการเรียนด้วยตนเองให้พร้อม
- (2) การให้นักเรียนทำงานเป็นรายบุคคลจะต้องยืดหยุ่นไปตามความแตกต่างในความสามารถของแต่ละบุคคล
- (3) สำหรับนักเรียนที่มีปัญหาในการทำงาน ครูต้องคอยช่วยเหลือ แนะนำให้เขาสามารถทำงานนั้นๆ ได้
- (4) เลือกกิจกรรมและอุปกรณ์ที่ทำทลายความแตกต่างแต่ละบุคคล
- (5) ครูต้องติดตามผล เพื่อให้ทราบว่าเด็กนักเรียนได้เรียนด้วยตนเองหรือไม่เพียงไร มีปัญหาอย่างไร

6) การศึกษานอกสถานที่

เป็นการศึกษาและสังเกตสิ่งต่างๆนอกห้องเรียน เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนมีประสบการณ์ในเรื่องที่สอนไปแล้วในชั้นเรียน

ข้อเสนอแนะในการพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่

- (1) ก่อนเดินทาง ครูจะต้องบอกให้นักเรียนและผู้ปกครองทราบ
- (2) ครูต้องเตรียมรายละเอียดที่จะไปคู่ร่วมกับนักเรียน มีการเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้า
- (3) ต้องให้นักเรียนเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ไปศึกษา นอกสถานที่กับสิ่งที่นักเรียนเรียนจากบทเรียน
- (4) ครูต้องวางระเบียบและแนวปฏิบัติงานในเรื่องความปลอดภัยระหว่างการไปศึกษานอกสถานที่
- (5) ต้องแน่ใจว่า การพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่จะสนองตอบจุดมุ่งหมายทางการศึกษา และการเรียนการสอน

7) การแสดงบทบาทสมมติ

เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนสนุกสนานและเรียนรู้ ความรู้สึกนึกคิด เรียนรู้ที่จะเข้าใจคนอื่น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา เป็นการแสดงบทบาทของคนอื่นที่ไม่ใช่ตนเอง

ข้อเสนอแนะในการแสดงบทบาทสมมติ

(1) กิจกรรมแสดงบทบาทสมมติต้องเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องและเสริมการเรียนรู้ในบทเรียน

- (2) ครูและนักเรียนวางแผนร่วมกันในการจัดกิจกรรม
- (3) ครูอาจจะช่วยเหลือในการเขียนบทและกำกับการแสดงให้
- (4) หากไม่จำเป็นครูไม่ควรทำให้ดูเป็นตัวอย่างก่อน

8) การทดลอง เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนค้นหาความจริงด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะการจัดกิจกรรมการทดลอง

- (1) กิจกรรมการทดลองต้องสัมพันธ์และเสริมสร้างการเรียนรู้ตามบทเรียน
- (2) การออกแบบการทดลองจะต้องเหมาะสมกับวัยและระดับชั้น
- (3) ครูคอยดูแล และชี้แนะขั้นตอนหรือแนวทางในการทดลอง
- (4) ครูจะต้องจัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์ที่จำเป็นแก่นักเรียน
- (5) เมื่อทดลองเสร็จแล้วจะได้มีการอภิปรายผลการทดลอง
- (6) ให้นักเรียนรู้จักรายงานผลการทดลอง

ก. คุณภาพการเรียนการสอน

ปรีชา คัมภีรปกรณ์ (2524) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพย่อมเป็นพึงปรารถนาของนักบริหารและนักการศึกษาการที่จะทำให้การเรียนการสอนมีคุณภาพตามที่ปรารถนาได้นั้น ก่อนอื่นนักบริหารจำเป็นจะต้องทราบก่อนว่า องค์ประกอบหรือตัวแปรใดบ้างที่มีอิทธิพลในการทำให้คุณภาพของการเรียนการสอนดีขึ้นหรือลดลง ซึ่งองค์ประกอบใหญ่ๆ ที่เกี่ยวกับคุณภาพการเรียนการสอนมีอยู่ 3 ประการ คือ

- 1) องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจและสังคม
- 2) องค์ประกอบทางด้านคุณลักษณะของนักเรียน
- 3) องค์ประกอบด้านโรงเรียน

1) องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจและสังคม เป็นองค์ประกอบทั่วไป เช่น ระยะทางจากบ้านถึงโรงเรียน ที่ตั้งของหมู่บ้านและบ้านของนักเรียน จำนวนสมาชิกในครอบครัว การศึกษาของผู้ปกครอง ความช่วยเหลือด้านการเรียนของผู้ปกครอง ภาษา พื้นฐานการศึกษา และอาชีพของผู้ปกครองนักเรียน เหล่านี้เป็นองค์ประกอบบางอย่างที่อยู่นอกเหนืออำนาจหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนจะไปควบคุมดูแลการเปลี่ยนแปลงได้

2) องค์ประกอบทางด้านคุณลักษณะของนักเรียน

องค์ประกอบด้านนี้ประกอบด้วยทัศนคติของนักเรียนต่อการเรียน สุขภาพของตัวนักเรียนสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนที่ผ่านมา การตกต่ำชั้นและความสม่ำเสมอของการมาโรงเรียน อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนร่วมชั้นเรียน และกลุ่มเพื่อนบ้าน เหล่านี้ที่มีผลต่อคุณลักษณะของนักเรียน

3) องค์ประกอบทางด้านโรงเรียน สำหรับในด้านนี้สามารถแยกออกได้เป็น 2 ส่วนคือ

(1) คุณลักษณะของโรงเรียน ในที่นี้หมายถึง รายละเอียดและข้อมูล ที่เกี่ยวกับโรงเรียนที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนคือ

ประเภทของโรงเรียน หมายถึง โรงเรียนราษฎร์ โรงเรียนเทศบาล โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ หรือ โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เป็นต้น ประเภทของโรงเรียนเหล่านี้ จะบ่งออกถึงรูปแบบของการบริหาร การงบประมาณ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวการกำหนดในการจัดการเรียนการสอนให้มีหรือไม่มีคุณภาพ

ขนาดของโรงเรียน ขนาดของห้องเรียน มีอิทธิพลโดยตรงต่อการปรับปรุงการเรียนการสอนเป็นอย่างมากกล่าวคือ โรงเรียนขนาดใหญ่ย่อมมีทรัพยากรทั้งด้าน ทรัพยากรมนุษย์และวัสดุ ครุภัณฑ์มาก โอกาสที่จะใช้ทรัพยากรเหล่านี้ในการปรับปรุงการเรียน การสอนย่อมทำได้ง่ายกว่า โรงเรียนขนาดเล็กซึ่งด้อยทรัพยากรดังกล่าวกว่าโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่

อัตราส่วนครูต่อนักเรียน เนื่องจากการเรียนการสอนของไทยส่วนใหญ่ ครูทำหน้าที่สอนโดยตรง การใช้เทคโนโลยีหรืออุปกรณ์เข้าช่วยมีน้อย ดังนั้น จึงมีความเชื่อว่า ถ้าหากอัตราส่วนครูต่อนักเรียนต่ำเท่าใดการเรียนการสอนก็ยิ่งที่ดียิ่งขึ้น

(2) คุณลักษณะของครู

องค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งในการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ของโรงเรียน คือครู ในเรื่องนี้จำแนกออกได้ดังนี้

วุฒิของครู นับว่ามีส่วนสำคัญในการปรับปรุงการเรียนการสอนในด้าน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การนำความรู้ใหม่ๆ เข้ามาใช้ในการเรียนการสอน

เจตคติของครูต่อการสอน ครูบางคนทำหน้าที่สอนโดยมีความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ จึงไม่มีความตั้งใจในการปฏิบัติการสอนเท่าที่ควร แต่ถ้าครูมีความรู้สึกที่ดีต่อการสอน แล้วต่อนักเรียนแล้วจะทำให้การปรับปรุงการเรียนการสอนทำได้ดียิ่งขึ้น

ความสม่ำเสมอในการปฏิบัติงาน ถ้าหากครูทำหน้าที่ปฏิบัติการสอนด้วยความตั้งใจมาทำงานสม่ำเสมอ ผลที่ได้ก็ย่อมดีตามไปด้วย

ง. การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อสนองความต้องการ ความสนใจและส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนที่นอกเหนือไปจากกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรแล้ว ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพ อุปนิสัย และ ปลุกฝังเจตคติที่พึงประสงค์ (สุมิตร คุณากร, 2518 และ พันธ์ หันคินทร์ ,2524)

กรมวิชาการ (2521) ได้จัดกิจกรรมในสถานศึกษาดังนี้

1) กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารียุวกาชาด หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์ หรือ กิจกรรมรักษาดินแดน

- 2) กิจกรรมศาสนา
- 3) กิจกรรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์
- 4) กิจกรรมส่งเสริมการใช้สินค้าไทย
- 5) กิจกรรมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม
- 6) กิจกรรมทัศนศึกษา
- 7) กิจกรรมพัฒนาการ
- 8) กิจกรรมส่งเสริมวิชาการต่างๆในหลักสูตร

บรรจง พงศ์ศาสตร์ (2534) ได้กล่าวถึงกิจกรรมเสริมหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 มีส่วนที่เพิ่มเติมใหม่คือ กิจกรรมอิสระของผู้เรียน โดย

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น กำหนดให้เวลาสำหรับการปฏิบัติกิจกรรม จำนวน 5 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคแยกเป็น

1) กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ

(1) กิจกรรมลูกเสือเนตรนารี ยุวกาชาดหรือผู้บำเพ็ญประโยชน์ จำนวน 1 คาบ/สัปดาห์/ภาค

(2) กิจกรรมอื่นๆ จำนวน 1 คาบ/สัปดาห์/ภาค

คาบ/สัปดาห์/ภาค

2) กิจกรรมแนะแนวหรือแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้ จำนวน 1

3) กิจกรรมอิสระของผู้เรียน จำนวน 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย กำหนดให้มีเวลาสำหรับการปฏิบัติ

กิจกรรมดังนี้

1) กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 1 คาบ/สัปดาห์/ภาค

2) กิจกรรมแนะแนวหรือแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้ จำนวน 2 คาบ/สัปดาห์/ภาค

3) กิจกรรมอิสระ

กิจกรรมอิสระของผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ท้องถิ่น หรือชุมชน ตามความสนใจและความสมัครใจ กิจกรรมอิสระเป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนมีเสรีภาพในการตัดสินใจ เลือกทำกิจกรรมด้วยตนเอง อันเป็นหนทางไปสู่ความเป็นคนที่รู้จักมีวิจารณญาณในการเลือกการดำเนินชีวิตในอนาคต

การจัดกิจกรรมอิสระของผู้เรียน มีวัตถุประสงค์คือ

1) เสริมความรู้และประสบการณ์เพิ่มเติมจากการเรียนรายวิชาต่างๆ

2) ให้รู้จักและเข้าใจตนเอง สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม

ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

3) เสริมการพัฒนาศักยภาพ ลักษณะนิสัย ให้มีความรับผิดชอบ มีความสามัคคี มีระเบียบ วินัย มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์

กิจกรรมอิสระของผู้เรียน จะต้องมียุทธศาสตร์ดังนี้

1) เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนสนใจ

2) เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมหรือพัฒนาผู้เรียนในด้านต่างๆ

3) เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการเอง

4) เป็นกิจกรรมที่อยู่ภายใต้การดูแลของโรงเรียน ไม่ขัดต่อระเบียบของโรงเรียน

การปฏิบัติกิจกรรมอิสระ ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กำหนดแผนการปฏิบัติงานว่าจะทำอะไร และทำอะไรในแต่ละภาคเรียน โดยโรงเรียนมีส่วนร่วมในการพิจารณาและส่งเสริมให้มีการสนับสนุนในด้านต่างๆตามความเหมาะสม นอกจากนี้ ในการปฏิบัติกิจกรรมอิสระของผู้เรียนนี้จะต้องมีการประเมิน การปฏิบัติงานเป็นระยะๆเพื่อให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรค หรือความก้าวหน้าในการปฏิบัติกิจกรรมอิสระของผู้เรียน และผลการประเมินไม่นำมาใช้ในการตัดสินผ่านหรือไม่ผ่านกิจกรรม กิจกรรมอิสระนี้อาจปฏิบัติเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มก็ได้ กิจกรรมที่ปฏิบัติอาจเป็นภาคเรียนละ 1 กิจกรรมหรือหลายๆกิจกรรมก็ได้

จ. การจัดสอนเสริม

กรมสามัญศึกษา (2526) ได้อธิบายความหมายของการสอนเสริมว่า เป็นการสอนกรณีพิเศษนอกเหนือจากการสอนตามแผนการสอนโดยปกติ เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องที่พบในตัวนักเรียนแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1) การสอนซ่อมเสริม หมายถึง การสอนให้นักเรียนที่ยังบกพร่องหรือยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ เพื่อให้ให้นักเรียนมีความเพียงพอที่จะเรียนในจุดประสงค์ต่อไป

Kochevar (1975) ได้เน้นถึงจุดมุ่งหมายของการสอนซ่อมเสริม ดังนี้

- 1) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามความสามารถที่แท้จริงของตน
- 2) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถแก้ไขข้อบกพร่องทางการเรียนหรือจุดอ่อนของตน
- 3) เพื่อส่งเสริมความเจริญงอกงามทางด้านต่างๆของนักเรียนซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จทางเรียนยิ่งขึ้น

กรมสามัญศึกษา (2529) ได้เสนอแนวทางในการสอนซ่อมเสริมดังนี้

- 1) การสอนโดยใช้บทเรียนสำเร็จรูป
- 2) การสอนโดยให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
- 3) การสอนโดยให้นักเรียนสอนกันเอง
- 4) การสอนโดยใช้สมุดแบบฝึกหัดเรียนด้วยตนเอง
- 5) การสอนโดยใช้ใบช่วยงาน
- 6) การสอนโดยใช้เทคนิคการตั้งคำถาม
- 7) การสอนโดยใช้ศูนย์การเรียนรู้
- 8) การสอนโดยใช้เทคนิคกลุ่มสร้างคุณภาพงาน
- 9) การสอนโดยใช้ศูนย์บริการ

2) การสอนเสริม หมายถึง การสอนให้นักเรียนที่ผ่านวัดดูประสงค์การเรียนรู้ปกติแล้ว เพื่อให้นักเรียนมีความรู้กว้างขวางลึกซึ้งขึ้นในขอบเขตของจุดประสงค์

การนิเทศติดตามประเมินผล

ก. การนิเทศการศึกษา

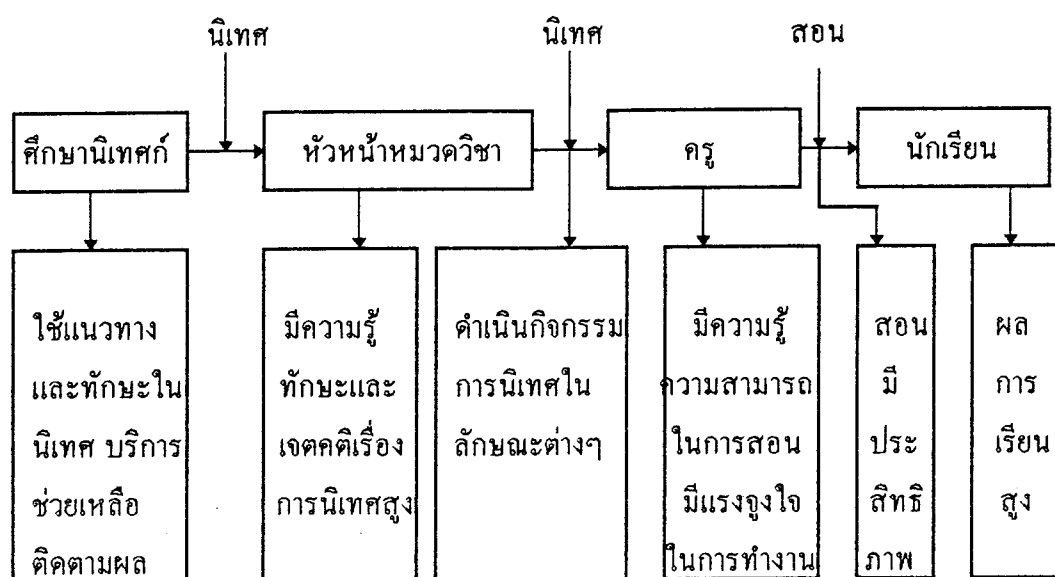
กระทรวงศึกษาธิการ (2534) ได้เขียนถึงการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการสร้างสรรค์ในการให้คำแนะนำและการชี้ช่องทางในลักษณะที่เป็นกันเองต่อครู ในอันที่จะปรับปรุงครูและสภาพการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษาที่พึงประสงค์ เพื่อให้ครูมีความรู้เข้าใจในหลักสูตรเป็นอย่างดี และสามารถใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

กรมสามัญศึกษา (2529) ได้กล่าวถึงกระบวนการนิเทศการศึกษาว่า ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนดังนี้

- 1) การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา และความต้องการ
- 2) การวางแผนและกำหนดทางเลือก
- 3) การสร้างสื่อ เครื่องมือ และพัฒนาวิธีการ
- 4) การปฏิบัติการนิเทศ
- 5) การประเมินและรายงานผล

กรมสามัญศึกษา (2535) ได้กำหนดแนวการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนไว้ดังนี้

แผนภูมิที่ 5 แสดงแนวทางการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

ข. การติดตาม

เป็นกิจกรรมที่จำเป็นมากในการบริหาร เพราะจะทำให้ผู้บริหาร ทราบว่า การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรไปได้ดีหรือไม่เพียงใด มีปัญหาอุปสรรคอย่างไรจะปรับปรุงแก้ไขได้อย่างไร อันจะส่งผลให้การดำเนินงานสำเร็จลงได้

กระทรวงศึกษาธิการ (2534) ได้เขียนถึงการติดตามไว้ดังนี้

- 1) เป็นการตรวจสอบตามจุดการปฏิบัติงาน เพราะจะรู้ว่าการปฏิบัติงานเป็นไปตามแผนหรือไม่
- 2) เป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องในระหว่างการทำงานของแผนหรือโครงการ
- 3) เป็นกิจกรรมที่เน้นการเก็บข้อมูลในระหว่างการทำงานว่าเป็นอย่างไร แตกต่างจากที่กำหนดไว้หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคอย่างไร

ค. การประเมินผลการใช้หลักสูตร

ธำรง บัวศรี (2527) กล่าวว่า การประเมินผลการใช้หลักสูตร ควรปฏิบัติตาม กระบวนการดังนี้

- พฤติกรรม
- 1) วิเคราะห์และแปลผลความหมายของวัตถุประสงค์ให้เห็นได้ชัดเจนในทาง
 - 2) เลือกและสร้างเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับรวบรวมข้อมูลหรือหลักฐาน
 - 3) นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปใช้ประเมินผลหลักสูตรตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้
 - 4) รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังของนักเรียนและลักษณะของการสอน เพื่อนำมาใช้ประกอบการแปลผลการประเมิน

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2528) ได้พิจารณาการประเมินผลในด้านการจัดการเรียนการสอนดังนี้

- 1) ความเหมาะสมกับหลักสูตร
- 2) สถานภาพของผู้สอน
- 3) ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน
- 4) กระบวนการจัดการเรียนการสอน
- 5) การบริหารของสถานการศึกษา
- 6) สภาพแวดล้อมกับสังคมและชุมชน

กรมวิชาการ (2534) ได้กำหนดแนวทางในการประเมินการใช้หลักสูตรด้วยตนเอง

- ดังนี้
- 1) ด้านการเตรียมความพร้อม ได้แก่
 - (1) การประชาสัมพันธ์หลักสูตร
 - (2) การประสานงานกับหน่วยงานภายนอก
 - (3) การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร
 - (4) การจัดระบบการบริหารงาน
 - (5) การจัดระบบข้อมูลพื้นฐาน
 - (6) การเตรียมสื่อ วัสดุ อุปกรณ์และเอกสารที่เกี่ยวข้อง
 - 2) ด้านการบริหารหลักสูตร ได้แก่
 - (1) การวางแผนทั่วไป
 - (2) การจัดทำแผนงานด้านวิชาการ
 - (3) การดำเนินการตามแผน
 - (4) การประเมินผลการดำเนินงาน

(3) ด้านการเรียนการสอน ได้แก่

- (1) การจัดและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับหลักสูตร
- (2) การสอนเน้นกระบวนการ
- (3) การสอนเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
- (4) การสอนเน้นกระบวนการกลุ่ม
- (5) การสอนซ่อมเสริมเพื่อพัฒนาผู้เรียน

การประเมินผลการใช้หลักสูตรทั้ง 3 ด้านนี้จะเป็นแนวทางในการนำหลักสูตรไปใช้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ตามหลักประสิทธิภาพ (Efficiency) และ หลักประสิทธิผล (Effectiveness) ของ J. Bruce Francis ที่ว่าด้วย หลักประสิทธิภาพ คือ การให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นโดยไม่ต้องมีการเพิ่มทุน นั่นคือ นักเรียนนักศึกษาสามารถสำเร็จการศึกษาตามกำหนดของหลักสูตร โดยไม่ลาออกกลางคัน และ หลักประสิทธิผล คือ นักเรียนนักศึกษาที่สำเร็จต้องมีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

2.3 หลักการและจุดหมายของหลักสูตร

2.3.1. องค์ประกอบพื้นฐาน ของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ประกอบด้วย

- 1) หลักการ
- 2) จุดหมาย
- 3) โครงสร้าง
- 4) แนวทางการดำเนินการ
- 5) หลักเกณฑ์ในการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่อง

- เวลาเรียน
- หน่วยการเรียนรู้
- ลักษณะวิชาบังคับและวิชาเลือกเสรี
- การประเมินผลการเรียน
- เกณฑ์การจบหลักสูตร
- ข้อกำหนดเกี่ยวกับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

1) หลักการ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย มีหลักการดังนี้

- (1) เป็นการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะเฉพาะด้านที่สามารถนำไปประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคม
- (2) เป็นการศึกษาที่ตอบสนองต่อการพัฒนาอาชีพในท้องถิ่นหรือการศึกษาต่อ
- (3) เป็นการศึกษาที่ส่งเสริมการนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ท้องถิ่นและประเทศชาติ

2) จุดหมาย

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิตและให้สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะเป็นพลเมืองดีตามระบบการปกครอง แบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนได้พัฒนาเชาว์ปัญญา มีความรู้และทักษะด้านศักยภาพ เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ ร่วมพัฒนาสังคมด้วยแนวทางและวิธีการใหม่ๆ และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามจุดหมายของหลักสูตร

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญเฉพาะด้าน
 - 2) มีความรู้เกี่ยวกับวิทยาการและเทคโนโลยีต่างๆ
 - 3) สามารถเป็นผู้นำและผู้ให้บริการชุมชนเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทั้งส่วนบุคคล และส่วนรวม
 - 4) สามารถวางแผนแก้ปัญหาในชุมชนของตน
 - 5) มีความภูมิใจในความเป็นไทย เสียสละเพื่อส่วนรวมให้ช่วยเหลือผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกัน
 - 6) มีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถนำแนวทางหรือวิธีการใหม่ๆ ไปใช้ในการพัฒนาชุมชนของตน
 - 7) มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพและเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ
 - 8) มีนิสัยรักการทำงานสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นมีทักษะในการจัดการ
 - 9) เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในประเทศและในโลก
- มุ่งมั่นในการพัฒนาประเทศตามบทบาทหน้าที่ของตน ตลอดจน อนุรักษ์และเสริมสร้างทรัพยากรศิลปวัฒนธรรมของประเทศ

3) โครงสร้าง มีการกำหนดวิชาบังคับแกน วิชาเลือกและกิจกรรม ดังนี้
 วิชาบังคับ จำนวน 30 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่รายวิชาดังนี้
 วิชาบังคับแกน จำนวน 15 หน่วยการเรียนรู้

ภาษาไทย 6 หน่วยการเรียนรู้

สังคมศึกษา 6 หน่วยการเรียนรู้

พลานามัย 3 หน่วยการเรียนรู้

วิชาบังคับเลือก จำนวน 15 หน่วยการเรียนรู้

พลานามัย 3 หน่วยการเรียนรู้

วิทยาศาสตร์ 6 หน่วยการเรียนรู้

พื้นฐานวิชาชีพ 6 หน่วยการเรียนรู้

วิชาเลือกเสรี เลือกเรียนอย่างน้อย 45 หน่วยการเรียนรู้ ให้เลือกจากรายวิชาในกลุ่มวิชาต่างๆต่อไปนี้

(1) กลุ่มวิชาภาษา

ภาษาไทย

ภาษาต่างประเทศ

(2) กลุ่มวิชาสังคมศึกษา

(3) กลุ่มพัฒนาบุคลิกภาพ

พลานามัย

ศิลปศึกษา

(4) กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์

วิทยาศาสตร์

คณิตศาสตร์

(5) กลุ่มวิชาชีพ

กิจกรรม ได้แก่กิจกรรมต่อไปนี้

1) กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยกิจกรรมในสถานศึกษา
 สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2532 จำนวน 1 คาบ/สัปดาห์ต่อภาค

2) กิจกรรมแนะแนว หรือ กิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้
 จำนวน 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค

3) กิจกรรมอิสระของผู้เรียน

โครงสร้าง

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

วิชา			ชั้น ม.4- ม.6
			จำนวนหน่วยการเรียนรู้
	บังคับ		เลือกเสรี
	แกน	เลือก	
1 ภาษาไทย	6	-	เลือกเรียนวิชาต่างๆอีกอย่างน้อย 45 หน่วยการเรียนรู้ (นักเรียนที่ นับถือพุทธศาสนาทุกคนต้องเลือก เรียนวิชาพุทธศาสนา ภาคเรียนละ 1 รายวิชา ตลอด 3 ปี)
2 สังคมศึกษา	6	-	
3 พละนามัย	3	3	
4 วิทยาศาสตร์	-	6	
5 พื้นฐานวิชาอาชีพ	-	6	
6 คณิตศาสตร์	-	-	
7 ภาษาต่างประเทศ	-	-	
8 ศิลปะ	-	-	
9 อาชีพ	-	-	
รวมจำนวนหน่วยการเรียนรู้	15	15	
			30
กิจกรรม 1. กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ 2. กิจกรรมอิสระ 3. กิจกรรมแนะแนวหรือกิจกรรมแก้ปัญหาหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้			

แผนภูมิที่ 6 แสดงโครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย

4) แนวดำเนินการ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

ได้กำหนดแนวทางการดำเนินการไว้ดังนี้

- (1) จัดให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนอย่างกว้างขวางตามความถนัด และความสนใจ
- (2) จัดให้ผู้เรียนได้ศึกษาสภาพสิ่งแวดล้อมและความต้องการของท้องถิ่นต่างๆ
- (3) จัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ทดลองใช้วิธีการใหม่ๆ อยู่เสมอ
- (4) จัดประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ให้ผู้เรียนเห็นช่องทางในการ

ประกอบอาชีพ

(5) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มความสามารถ ได้โอกาสหาความรู้และทักษะจากวิทยากร สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ

(6) จัดให้มีการศึกษา ติดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

(7) ในการจัดการเรียนการสอน ให้ใช้วิธีการผสมผสานการให้ความรู้กับการปฏิบัติจริงโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลและกระบวนการกลุ่ม

(8) ให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น และ รายวิชาที่ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ

(9) ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่างๆ ให้สอดแทรกการเสริมสร้างค่านิยมและการพัฒนาจริยธรรมอย่างสม่ำเสมอ

(10) ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ตามจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่กันไปด้วย

5) หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีสาระสำคัญดังนี้

เวลาเรียน

- หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ใช้เวลาเรียนประมาณ 3 ปี

- ในปีการศึกษาหนึ่ง ให้แบ่งภาคเรียนปกติ 2 ภาค ภาคเรียนละ 20 สัปดาห์ และโรงเรียนอาจเปิดสอนภาคฤดูร้อนได้อีกตามที่เห็นสมควร สำหรับภาคฤดูร้อนซึ่งมีเวลาเรียน 4 สัปดาห์ เวลาเรียนต่อสัปดาห์ของรายวิชาที่เปิดสอน จะต้องเป็น 5 เท่าของภาคปกติ

- ในสัปดาห์หนึ่ง โรงเรียนต้องเปิดเรียนไม่น้อยกว่า 5 วัน วันละไม่เกิน 7 คาบ คาบละ 50 นาที โดยจัดให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างน้อย 25 คาบ และ ให้โรงเรียนจัดให้ผู้เรียนทำกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดกิจกรรมในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 1 คาบต่อสัปดาห์ และจัดกิจกรรมแนะแนว หรือกิจกรรมการแก้ปัญหา หรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ อีก 2 คาบต่อสัปดาห์ นอกจากนี้ ให้เวลาสำหรับให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า หรือ เลือกเรียนรายวิชาเพิ่มเติมตามความสนใจ

หน่วยการเรียนรู้

รายวิชาใดที่ใช้เวลารเรียน 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน ให้มีหน่วยการเรียนรู้ 1 หน่วยการเรียนรู้ รายวิชาที่มีจำนวนคาบเรียนมากหรือน้อยกว่า 2 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาคเรียน ให้มีหน่วยการเรียนรู้มากขึ้นหรือน้อยลงตามสัดส่วน

วิชาบังคับและวิชาเลือกเสรี

ผู้เรียนจะต้องเรียนวิชาบังคับและวิชาเลือกเสรีตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร สำหรับภาษาต่างประเทศ ผู้เรียนจะเลือกเรียนได้ 2 ภาษาเท่านั้น การจัดทำรายวิชา บังคับเลือกและวิชาเลือกเสรี นอกเหนือ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและการใช้แหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถานที่ประกอบอาชีพอิสระ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

การประเมินผลการเรียน

การประเมินผลการเรียนและการโอนผลการเรียน ให้เป็นไปตามระเบียบ กระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย การประเมินผลการเรียน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

เกณฑ์การจบหลักสูตร

- 1) ต้องเรียนวิชาบังคับและวิชาเลือกเสรีตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้างอย่างน้อย 75 หน่วยการเรียนรู้ และทุกรายวิชาต้องได้รับการตัดสินผลการเรียน
- 2) ต้องได้หน่วยการเรียนรู้วิชาบังคับทั้งหมด
- 3) ต้องได้หน่วยการเรียนรู้ทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า 75 หน่วยการเรียนรู้
- 4) ต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดกิจกรรม ในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ 1 คาบต่อสัปดาห์ต่อภาค โดยต้องเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่า ร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมด ที่จัดกิจกรรมแต่ละภาคเรียนและต้องผ่านจุดประสงค์ สำคัญของกิจกรรมตามที่กำหนด

การแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

ในกรณีที่มีการยกเลิก เพิ่มเติม และเปลี่ยนแปลงรายวิชาและเนื้อหาของรายวิชา ต่างๆในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้ทำเป็นประกาศหรือคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการ

2.3.2 การศึกษาวิเคราะห์ หลักการ และจุดหมายของหลักสูตร ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

โรงเรียนเป็นตัวแทนของสังคมในการให้ความรู้ ความคิด และแนวปฏิบัติ เพื่ออบรมสั่งสอนให้คนในสังคมเป็นพลเมืองดีของสังคม โรงเรียนจึงภาระหน้าที่ในการอบรมขัดเกลาทางสังคม โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือการถ่ายทอดความรู้ ถ่ายทอดวัฒนธรรม คุณธรรม ความดีงามของสังคม (กนก จันทร์ขจร ,อ้างถึงในกรมสามัญศึกษา , 2535) ซึ่งในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีดังนี้

1) เป็นการศึกษาเพื่อเพิ่มความรู้และทักษะเฉพาะด้านที่สามารถนำไปประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคม

การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคน ให้มีความรู้พื้นฐาน มีสุขภาพกายใจ สมบูรณ์ แก้ปัญหาเป็น มีคุณธรรมและค่านิยมที่ดี เป็นผู้เสียสละเพื่อส่วนรวม พัฒนาอาชีพ ให้เป็นสมาชิกที่ดีของวงการอาชีพ พัฒนาสังคม ปฏิบัติหน้าที่ของตนต่อบ้าน ชุมชน ประเทศและโลก และโรงเรียนช่วยให้การศึกษาแก่ชุมชน ประชาชนได้รับการชี้แนะเท่าที่สามารถทำได้ ให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนของการเป็นพลเมืองดีตามที่สังคมต้องการ

2) ให้มีความรู้และทักษะในวิชาสามัญเฉพาะด้าน

การรู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น รู้จักหน้าที่ของตนและผู้อื่น รู้จักใช้สิทธิเสรีภาพของตนในการสร้างสรรค์บนรากฐานแห่งกฎหมาย จริยธรรม และศาสนา การรู้จักดำรงชีวิตบนพื้นฐานแห่งคุณธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความซื่อสัตย์ สุจริต ยุติธรรม มีระเบียบวินัย มีน้ำใจนักกีฬา มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ ทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว ห่วงถิ่น ประเทศชาติ

3) มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย เสียสละเพื่อส่วนรวม ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกัน รู้จักใช้สติปัญญาในการดำรงไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งสามารถดำเนินการได้ดังนี้

- การเรียนการสอนตามหลักสูตร เป็นหน้าที่ของครูผู้สอนทุกคนที่จะถ่ายทอดเนื้อหาวิชา โดยพยายามใช้การสอนที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน ใช้วัสดุอุปกรณ์ ใช้นวัตกรรม เน้นทักษะกระบวนการและวิธีการ

- การจัดกิจกรรม เป็นหน้าที่ของครูและนักเรียนทุกคน ต้องร่วมกันปฏิบัติ
- ครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อให้ นักเรียนเห็นเป็นแนวทางปฏิบัติ

4) เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในประเทศและในโลก มุ่งมั่นในการพัฒนาประเทศตามบทบาทและหน้าที่ของตน ตลอดจนอนุรักษ์และเสริมสร้างทรัพยากร ศิลปะ วัฒนธรรมของประเทศ ใฝ่รู้เรียนรู้ใฝ่ใจแสวงหาความรู้ ความจริง เพื่อให้ความเจริญงอกงามทางสติปัญญา ความสำนึกและความซาบซึ้งในคุณค่าของธรรมชาติ ศิลปะ วัฒนธรรม และงานสร้างสรรค์ของมนุษย์

5) สามารถวางแผนแก้ปัญหาในชุมชนของตน

การจัดการเรียนการสอน ต้องพยายามให้ผู้เรียนได้มีส่วนปะทะสังสรรค์สัมพันธ์กับชุมชน มีการช่วยเหลือพัฒนาชุมชน และให้ความรู้ ความคิด ให้นักเรียนได้มีแนวทางในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป

6) มีเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ และเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ และเน้นการปลูกฝังคุณลักษณะให้ผู้เรียน

7) มีนิสัยรักการทำงาน เต็มใจทำงานร่วมกันกับผู้อื่น และมีทักษะในการจัดการ

8) เป็นการศึกษาที่สนองตอบต่อการพัฒนาอาชีพท้องถิ่น หรือการศึกษาต่อ

โดยปกติโรงเรียนจัดให้มีการเลือกกลุ่มวิชาตามความถนัด ความสามารถและความสนใจของผู้เรียนที่จะยึดเป็นอาชีพต่อไป

9) มีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถนำแนวทางและวิธีการใหม่ๆ ไปใช้ในการพัฒนาชุมชนของตน

10) สามารถเป็นผู้นำและเป็นผู้ให้บริการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม โดยโรงเรียนและครูผู้สอนต้องให้นักเรียนรับผิดชอบงานบริการเพื่อส่วนรวม สนับสนุนให้ผู้เรียนร่วมมือกันใช้ความรู้ความสามารถ เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพัฒนาสังคม

11) มีความเกี่ยวกับวิทยาการและเทคโนโลยีต่างๆ

การให้ความรู้ ความคิด ควรมุ่งเลือกเฟ้นวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ

12) เป็นการศึกษาที่ส่งเสริมการนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ท้องถิ่นและประเทศ

โดยครู อาจารย์จะดำเนินการสอนโดยตรงหรือโดยอ้อม ให้นักเรียนรู้จักใช้ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสม รู้จักนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์

2.4 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พงศ์พิศ ทะคง (2523) ได้ศึกษาสภาพปัญหาการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 9 พบว่า การบริหารหลักสูตรที่มีปัญหา มากที่สุด คือ ปัญหาเกี่ยวกับวัสดุ หลักสูตร และเอกสารประกอบการเรียนไม่เพียงพอ รองลงมาคือ การนำเนื้อหาหลักสูตรไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม กลุ่มครูบางวิชาไม่สะดวกในการนำไปใช้ จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ไม่เพียงพอครูไม่เข้าใจจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และครูสอนไม่ทันตามหลักสูตร ส่วนในด้านการเรียนการสอนเกี่ยวกับตัวครูที่มีปัญหา มากที่สุด คือ ครูไม่ศึกษาเด็กที่มีปัญหาและครูขาดความกระตือรือร้นในการสอน รองลงมาคือ ครูไม่เตรียมการสอน และครูไม่มีเวลาตรวจผลงานนักเรียน ในด้านการทำงานของครูที่มีปัญหา มากที่สุด คือ จำนวนชั่วโมงสอนของครูแต่ละคนมากเกินไป รองลงมาได้แก่ ปัญหาการจัดครู การใช้ครูไม่ตรงกับความสามารถ ในด้านที่เกี่ยวกับนักเรียนที่มีปัญหา มากที่สุด คือ นักเรียนไม่สนใจต่อการเรียน รองลงมาคือนักเรียนเรียนโดยไม่มีเป้าหมาย ในอนาคต มีพื้นฐานความรู้ไม่เหมาะสม ขาดความสนใจในกิจกรรมของชุมชน มีเจตคติที่ไม่ดี ต่อพฤติกรรมของครู ในด้านที่เกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมวิชาการที่มีปัญหา มากที่สุด คือ โรงเรียนจัดแผนการเรียนไม่สนองตอบความต้องการของโรงเรียนได้อย่างกว้างขวาง มีห้องปฏิบัติการไม่เพียงพอและการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ รองลงมาคือ การใช้และบำรุงรักษาอุปกรณ์ไม่มีประสิทธิภาพ ในด้านการประเมินผลที่มีปัญหา มากที่สุด คือ การวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อปรับปรุงคุณภาพไม่เพียงพอ ไม่ค่อยมีการจัดสอนซ่อมเสริมเพื่อปรับปรุงการเรียนของนักเรียน การใช้เครื่องวัดผลไม่คุ้มค่า

เจมิ สืบขจร (2527) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการ ตามหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 พบว่า 1) ด้านหลักสูตรและเอกสารการใช้หลักสูตร โรงเรียนไม่สามารถเปิดวิชาชีพให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นได้ 2) ด้านตารางสอนและวิธีสอน ปรากฏว่า ครูไม่ปรับปรุงวิธีสอนตามแบบใหม่ เช่น การสอนแบบแก้ปัญหา แบบสืบสวนสอบสวน และแบบสร้างสถานการณ์ เป็นต้น

ชนิษฐา สุมิตรโมตรี (2528) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารหลักสูตรในโรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่า การจัดการเรียนการสอนผู้มีส่วนร่วมในการทำแผนงาน ได้แก่ ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการและหัวหน้าหมวดวิชาเป็นส่วนใหญ่ โดยได้จัดทำแผนการสอนตามความพร้อมของโรงเรียน

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2528) ได้ศึกษาหลักและแนวปฏิบัติทางวิชาการ พบว่า คุณลักษณะที่ช่วยให้บุคคลมีพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนา 8 ประการ คือ

- 1) ความมีเหตุผลในเชิงจริยธรรม เป็นคุณลักษณะที่เน้นการลดความเห็นแก่ตัว เห็นแก่พรรคพวก แต่เพิ่มพูนความสำคัญของส่วนรวม สังคม ประเทศและมนุษยชาติ
- 2) ความเชื่อในอำนาจแห่งตน เป็นคุณลักษณะที่เน้นให้เชื่อในผลของการกระทำของตน ให้ลดความเชื่อว่าผลต่างที่เกิดขึ้นกับตนทั้งผลดีผลร้ายเกิดขึ้นจากความบังเอิญ หรือ โชคเคราะห์แต่เพียงอย่างเดียว
- 3) ลักษณะมุ่งอนาคต เป็นคุณลักษณะที่เน้นให้บุคคลรู้จักคาดถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นกับตนในอนาคต อันเนื่องจากการกระทำหรืองดเว้นการกระทำของตนในปัจจุบัน
- 4) ทักษะที่ดีต่อพฤติกรรมที่สังคมปรารถนา เป็นคุณลักษณะที่เน้นความชอบ ความพอใจและความพร้อมที่จะทำงาน เพื่อประชาชนและประเทศชาติโดยส่วนรวม
- 5) มีแรงจูงใจใฝ่ผลสัมฤทธิ์ เป็นคุณลักษณะที่มุ่งส่งเสริมให้บุคคลยอมรับปัญหาที่เกิดขึ้น มีความตั้งใจจริงในการแก้ปัญหา วางเป้าหมายและวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสม
- 6) มีประสบการณ์ทางสังคม เป็นคุณลักษณะที่เน้นการพัฒนาบุคคลให้มีประสบการณ์ทางสังคม ลดความยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง
- 7) มีสติปัญญา เป็นคุณลักษณะที่เน้นการพัฒนาความสามารถที่จะรับรู้และเข้าใจ สิ่งแวดล้อมได้อย่างลึกซึ้งและเป็นนามธรรม
- 8) มีสุขภาพจิตดี เป็นคุณลักษณะที่เน้นให้มีความวิตกกังวลน้อยลง หรือให้อยู่ในปริมาณที่เหมาะสมกับเหตุการณ์

สุพล วังสินธุ์ (2531) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการของโรงเรียน ผู้นำการใช้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 10 พบว่า โรงเรียน ผู้นำการใช้หลักสูตรยังมีปัญหาในด้าน การใช้แหล่งวิทยาการและสถานประกอบการ การผลิตสื่อ การเรียนการสอน การนิเทศการศึกษา การบริหารวัสดุอุปกรณ์ ห้องสมุด และการจัดสอน ซ้อมเสริม ทั้งนี้ เนื่องจากการขาดแหล่งวิทยาการและสถานประกอบการ ขาดความร่วมมือและ ขาดการวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพ

แสงดาว คงนาวัง (2531) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ พบว่า โรงเรียนมัธยมขนาดเล็กทั้งหมด จัดแผน การเรียนเป็น 2 ลักษณะวิชา คือ วิชาสามัญ-สามัญ และวิชาสามัญ-อาชีพโดยจัดแผนการเรียนแบบ หลังมากกว่าแบบแรกโรงเรียนส่วนใหญ่สามารถบริหารหลักสูตร และการมีส่วนร่วมกับชุมชนใน ระดับ ดี นักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่ากันหรือสูงกว่า ค่าเฉลี่ยของประเทศ ยกเว้นวิชาภาษาไทย การงานอาชีพ พลานามัย สังคมศึกษา ซึ่งผลสัมฤทธิ์ การเรียนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ

เอกชัย กาญจนนา (2531) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยภายในโรงเรียนที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า 1) ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ได้ปรับปรุงพฤติกรรมการบริหาร มีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการบริหารและมีบทบาทในการเป็นผู้นำทางวิชาการในระดับ มาก 2) ครูมีคุณลักษณะเอื้อต่อการเรียนการสอนและมีทักษะในการเรียนการสอน ในระดับ มาก 3) การจัดสภาพปัจจัยภายในโรงเรียนในด้านการบริการนักเรียน การจัดกิจกรรมนักเรียนและอาคารสถานที่ โรงเรียนได้ดำเนินการในระดับ ดี

ปรีชา บุญคมรัตน์ (2532) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานทางวิชาการกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า โรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตอำเภอเมือง ไม่มีการบริหารงานวิชาการด้านใดที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการของนักเรียน ส่วนโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โรงเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียนมีประสบการณ์น้อย การบริหารงานด้านการนิเทศการศึกษา การบริหารวัสดุอุปกรณ์ทางการศึกษา การบริหารงานแนะแนว และการจัดกิจกรรมทางวิชาการ มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

วาสนา ณ นคร (2533) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ พบว่า ด้านการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนประสบปัญหาการขาดแคลนงบประมาณสนับสนุน เอกสารหลักสูตรและสื่อไม่เพียงพอต่อความต้องการ ครูขาดความรู้และทักษะในการสร้างเครื่องมือ ด้านการปัจจัยและสิ่งแวดล้อมต่างๆเพื่อใช้หลักสูตรมีปัญหาที่ ไม่มีเวลาเตรียมตัวและเตรียมงานที่รับผิดชอบมาก ไม่ได้รับการนิเทศจากศึกษานิเทศก์อำเภออย่างต่อเนื่อง และประชาชนไม่ให้ความร่วมมือด้านการจัดการเรียนการสอน ครูมีปัญหาที่ต้องสอนวิชาที่ตนไม่ถนัด ขาดแหล่งข้อมูลและวิธีการสอน ไม่มีเวลาสร้างเครื่องมือวัดจุดประสงค์และความชำนาญในการวัดผลการปฏิบัติ

เมตตา พุ่มสามสิบ (2534) ได้ศึกษาการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนประถมศึกษา ที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงหรือต่ำ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดอุดรธานี พบว่า การจัดครูเข้าสอน การวางแผนการสอน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดบริการห้องสมุด การใช้แหล่งทรัพยากรชุมชนความสัมพันธ์กับชุมชน การนิเทศการสอน การสอนซ่อมเสริมและการวัดและประเมินผล โรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงดำเนินการวางแผนในเรื่องต่างๆเหล่านี้ ด้วยบรรยากาศแห่งประชาธิปไตย แต่โรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำประสบปัญหาในเรื่องเหล่านี้

สุวรรณ อาสนะ (2534) ได้ศึกษาติดตามผลการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัด กรมสามัญศึกษาในเขตการศึกษา 9 พบว่า มีปัญหามากในเรื่อง การจัดเอกสารหลักสูตรให้มีความเพียงพอและทันเวลาใช้ การใช้แหล่งวิทยาการและวิทยาการท้องถิ่น การสอนโดยเน้น กระบวนการ 9 ขั้นตอน การประเมินผลการใช้หลักสูตรด้วยตนเองของครูผู้สอน และการวิเคราะห์ จุดประสงค์การเรียนรู้ ส่วนด้านความคิดเห็นของผู้ปกครอง พบว่า ผู้ปกครองเข้าใจหลักสูตรที่ใช้ ในโรงเรียนน้อย

กรมวิชาการ (2535) ได้ศึกษาวิจัยความคิดเห็นของผู้ใช้หลักสูตรและการปฏิบัติตาม หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533 โดยใช้ แบบสอบถามจากผู้ร่วมประชุม เรื่อง “ภาพรวมการใช้หลักสูตร 2533” กับกรมวิชาการ ผลการ วิจัยพบว่า 1) ผู้ใช้หลักสูตรเห็นด้วยมากต่อหลักการของหลักสูตร โดยเห็นด้วยน้อยเกี่ยวกับการ มีพื้นฐานเพียงพอของนักเรียน ม.ต้น ในการไปประกอบสัมมาชีพและการมีความรู้ทักษะเฉพาะ ด้านของนักเรียน ม.ปลาย ที่จะนำไปประกอบอาชีพ

2) ในการให้ข้อมูลว่าโรงเรียนปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามหลักสูตร ในเรื่อง การเตรียมตัวครู การเตรียมจัดกิจกรรม การเตรียมการประเมินผล และการจัดรายวิชาเลือกเสรี พบว่า ผู้ใช้หลักสูตรส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 60 ให้ข้อมูลว่า โรงเรียนปฏิบัติตามหลักสูตร ครบทุกข้อ ส่วนเรื่อง การชี้แจงให้ครูเข้าใจระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผล การกำหนดสัดส่วนของคะแนนระหว่างภาคกับปลายภาคเรียน ผู้ใช้หลักสูตรร้อยละ 70-80 มีความเห็นว่า โรงเรียนได้ปฏิบัติ การศึกษาและรวบรวมข้อมูลของนักเรียนเป็นรายบุคคล (ร้อยละ 65.8) และ การนำจุดประสงค์การเรียนรู้จากแผนการสอนมาวิเคราะห์ความสำคัญ (ร้อยละ 67.1)

3) ผู้มีรายวิชาสอนให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ การเตรียมสื่อและอุปกรณ์ และการ สอนเสริม ว่า ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 75 ที่ปฏิบัติตามหลักสูตร การเลือกใช้สื่อประเภทเอกสารและ อุปกรณ์ให้เหมาะสมกับลักษณะธรรมชาติของวิชาที่สอน ร้อยละ 81-90 และร้อยละ 74.1 ให้ ข้อเท็จจริงว่า ก่อนการสอนซ่อมเสริม ได้สำรวจความรู้พื้นฐานของนักเรียนจากผลการทดสอบ ครั้งก่อนๆ

ประสพ โพธิสม (2535) ได้ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดอุดรธานี พบว่า

1) โรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษามีความพร้อมด้านอาคารสถานที่อยู่ก่อนแล้ว การเตรียมความพร้อมที่ปฏิบัติได้ น้อย คือ การจัดเตรียมเอกสารหลักสูตร และตำราเรียน ในส่วนที่ปฏิบัติได้ น้อย คือ การเปิดสอนวิชาเลือกเพื่อสนองความต้องการและความถนัดของผู้เรียน 2) ปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้ ได้แก่ บุคลากรไม่เพียงพอ ครูมีภาระการสอนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ขาดสื่อและอุปกรณ์ที่จำเป็น ขาดเอกสารหลักสูตรและตำราเรียน ความไม่เหมาะสมของโต๊ะเก้าอี้และครุภัณฑ์ประจำห้องเรียน 3) ผู้ปกครองมีความต้องการให้โรงเรียนฝึกอาชีพระยะสั้นและแนะแนวอาชีพให้นักเรียน ผู้ปกครองส่งลูกหลานเรียนต่อระดับมัธยมศึกษา เพราะไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน

รัชชัย สุาศักดิ์ (2535) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ปัญหาการบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยภาพรวมมีปัญหาในระดับ มาก เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของระดับปัญหาในแต่ละด้าน พบว่า ประเด็นปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในแต่ละด้านได้แก่

- 1) หนังสืออ่านประกอบหรือหนังสือค้นคว้าแต่ละหมวดมีไม่เพียงพอแก่ความต้องการของครูและนักเรียน
- 2) โรงเรียนและครูเห็นว่าการพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่เป็นเรื่องยุ่งยาก เสียค่าใช้จ่ายสูงและมีอันตราย
- 3) โรงเรียนมีครูสำหรับสอนกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ไม่เพียงพอ
- 4) ครูผู้สอนใช้วิธีสอนแบบบรรยายมากเกินไป
- 5) นักเรียนที่เรียนอ่อน ขาดแรงจูงใจในการเรียนซ่อมเสริม
- 6) ขาดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความชำนาญสำหรับให้บริการและ ให้คำปรึกษาแก่ครู ในการจัดทำและการใช้สื่อ
- 7) หนังสือเอกสารสิ่งพิมพ์ในห้องสมุดไม่เพียงพอ
- 8) ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรกับทางโรงเรียนเท่าที่ควร
- 9) ไม่มีการวิเคราะห์ข้อสอบแต่ละปีการศึกษา
- 10) ไม่มีการเชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญพิเศษจากภายนอกมาให้ความรู้แก่ครู ในหมวดวิชา

วิจิตรา บุญบา (2535) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พบว่า

1) ด้านการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนโรงเรียนส่วนใหญ่ดำเนินการใช้หลักสูตรด้วยการยึดแนวทางจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้างและเกณฑ์การใช้หลักสูตร ได้จัดประชุมครูเพื่อวางแผนการสอน มีการจัดทำกำหนดการสอน บันทึกการสอน และเอกสารประกอบหลักสูตรที่จัดทำคือ แผนการสอนโดยครูผู้สอนจัดทำขึ้นเอง ศึกษานิเทศก์จังหวัดและศึกษานิเทศก์อำเภอให้คำปรึกษาแนะนำในด้านนี้

2) ด้านการจัดปัจจัยและสภาพต่างๆเพื่อการใช้หลักสูตร พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีการสำรวจความพร้อมของครูและจัดครูไปอบรม ให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตร ครุวิชาการ ในโรงเรียน ครูหัวหน้ากลุ่มวิชา มีส่วนร่วมในการจัดการเรียน ได้มีการสำรวจความต้องการในการใช้สื่อของครูผู้สอน โรงเรียนมีห้องเรียนเหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้บริหารให้การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรด้วยการเยี่ยมเยียนชั้นเรียน โดยใช้แบบสังเกตการสอน ศึกษานิเทศก์จังหวัดและศึกษานิเทศก์อำเภอได้สนับสนุนช่วยเหลือในด้านนี้ ด้วยการจัดอบรมสัมมนา ประชุมประสานงานด้านงบประมาณ และส่งเสริมให้มีการจัดการนิเทศภายในโรงเรียน

3) การสอนของครูพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ได้ส่งครูเข้าร่วมประชุมสัมมนากับโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อปรับกิจกรรมการเรียนการสอนมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ครูใช้เทคนิคและวิธีสอนหลายๆแบบ มีการวัดและประเมินผลนักเรียนก่อนสอนทุกครั้ง ด้วยการสังเกตและนำผลการปรับปรุงวิธีสอนของครู โรงเรียนได้จัดส่งครูเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล ด้านปัญหาพบว่า เอกสารประกอบหลักสูตรไม่เพียงพอ บุคลากรไม่เพียงพอ ขาดการวางแผน การนิเทศ ติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารไม่มีเวลานิเทศ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ในการนิเทศ

สงกรานต์ คำพิสัย (2535) ได้ศึกษาติดตามผลการนำหลักสูตรประถมศึกษานับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ไปใช้ในเขตการศึกษา 9 พบว่า มีปัญหาที่ครูใหญ่ไม่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการปรับปรุงหลักสูตรที่ดีพอ เอกสารหลักสูตรไม่เพียงพอกับความต้องการของครู ขาดแหล่งวิทยาการทางวิชาการ ขาดแหล่งรวบรวมเอกสารประกอบหลักสูตร และขาดบุคลากรที่มีความรู้วิชาชีพที่มีในท้องถิ่น ความพร้อมของโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอนไม่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และที่ตั้งของโรงเรียนห่างจากที่ฝึกงาน

สมหมาย ปานสันเทียะ (2536) ได้ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการบริหารหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา พบว่า โรงเรียนทุกขนาดมีการปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร ด้านการเตรียมความพร้อม

การจัดการเรียนการสอน และการนิเทศติดตามและประเมินผล อยู่ในระดับ มาก แต่ปัญหาอยู่ในระดับ น้อย และจากผลการศึกษาเปรียบเทียบพบว่า โรงเรียนขนาดกลางมีการปฏิบัติงานน้อยกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหาในการปฏิบัติงานมากกว่าโรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการบริหารหลักสูตร พบว่า โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีปัญหาการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนและบุคลากร ครูมีพฤติกรรมการสอนคงเดิม เพราะ ความไม่เพียงพอของการนิเทศการสอน

สวาท ภูคำแสน (2535) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง โครงการส่งเสริมการรวมกลุ่มประกอบอาชีพอิสระเป็นธุรกิจขนาดเล็กเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า เป็นโครงการมีนิคมปานีมากกว่าโครงการของกลุ่มบุคคลประกอบธุรกิจ ส่วนใหญ่มีระยะดำเนินการ 1 ปีการศึกษา เงินทุนในการดำเนินการได้จากการยืมเงินของโรงเรียนมากที่สุดได้ทุนส่วนตัวจากบุคคลภายนอก น้อยมาก อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการส่วนใหญ่รับผิดชอบคนละ 1 โครงการ การดำเนินการตามโครงการมีปัญหาในระดับ ปานกลาง ทุกด้าน คือ ด้านการสนับสนุนจากโรงเรียน ด้านการวางแผน ด้านการนิเทศ ติดตามประเมินผล โดยโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางมีปัญหาในการดำเนินการมากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก และขนาดใหญ่

รณุต บุญชูศรี (2536) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการรวมกลุ่มประกอบอาชีพอิสระ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า โครงการของนักเรียนมีลักษณะเป็นกลุ่มบุคคลมากกว่าเป็นบริษัท อาชีพที่ได้รับความนิยมมากที่สุดได้แก่ เกษตรกรรม(สัตว์) รองลงมาได้แก่ ค้าขาย แต่อาชีพที่ทำกำไรได้มากที่สุดได้แก่ อุตสาหกรรม รองลงมาได้แก่ ค้าขาย โดยใช้เวลาในการดำเนินการ 1 ปีการศึกษา นักเรียนมีรายได้คิดเป็นตัวเงินมากกว่า 50 บาทต่อปีต่อคน และได้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ซึ่งตรงไปตามเป้าหมาย

พิชัย งามจิตร (2537) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องปัญหาการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนประถมศึกษาที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ในสังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า

- 1) ปัญหาการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนประถมศึกษาที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ในสังกัดการศึกษาแห่งชาติ โดยภาพรวมพบว่ามีปัญหาทุกด้าน
- 2) ประเด็นปัญหาสำคัญในการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนประถมศึกษานักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำในแต่ละด้าน คือ

- (1) ขาดครูพิเศษเฉพาะสาขาวิชา
- (2) ครูผู้สอนเตรียมการสอนไม่ได้เต็มที่
- (3) งบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอและครูมีภาระในการสอนมาก

ไม่สามารถผลิตสื่อการเรียนการสอนได้เพียงพอ

(4) ขาดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ทางด้านบรรณรักษ์ศาสตร์โดยตรงและงบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอ

(5) ครูรับผิดชอบงานหลายด้านจึงไม่สามารถจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

(6) ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนเห็นว่า การพานักเรียนไปทัศนศึกษา นอกสถานที่เป็นเรื่องยุ่งยาก เสียค่าใช้จ่ายสูงและมีอันตราย

(7) ผู้บริหารโรงเรียนครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ได้อาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่โรงเรียนตั้งอยู่

(8) ไม่มีการเชิญวิทยากรหรือผู้ชำนาญการพิเศษมาให้ความรู้แก่ครู

(9) ไม่มีงบประมาณในการสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลอย่างเพียงพอ

(10) ครูบางคนไม่สอนซ่อมเสริม

(11) ครูผู้สอนมีโอกาสดีได้รับความคิดความชอบพิเศษน้อย

สรุปได้ว่า ผลการวิจัยของนักการศึกษาและนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น ได้ข้อสรุป ผลการวิจัยที่หลากหลาย ทั้งในด้านความสอดคล้องและข้อขัดแย้งแตกต่างกันออกไปหลากหลาย แนวคิด อย่างไรก็ตาม แนวคิดและผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษาวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคงจะช่วยให้เกิดข้อคิด ซึ่งผู้วิจัยจะใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาวิจัยต่อไป